

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

MÍSTNÍ NÁZVY MOSKVY

Local names of Moscow

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VYPRACOVALA: Klára Burešová

VEDOUCÍ PRÁCE: prof. Ludmila Stěpanova, CSc.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny.

V Olomouci dne

Podpis

Děkuji paní prof. Ludmile Stěpanové, CSc., za ochotu, konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla. Také bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a trpělivost, které se mi od nich v průběhu studia dostalo.

Podpis

OBSAH

ÚVOD	6
1 TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 Onomastika jako vědní disciplína.....	8
1.2 Kritéria třídění vlastních jmen.....	10
1.2.1 Dělení A- jména přímá a nepřímá.....	10
1.2.2 Dělení B – jména předložková a nepředložková	11
1.2.3 Dělení C – jména primární a sekundární.....	11
1.3 Vlastní jména.....	11
1.3.1 Klasifikace vlastních jmen	12
1.4 Toponyma.....	13
1.4.1 Dělení toponym	14
2 PRAKTICKÁ ČÁST	16
2.1 Historie města Moskvy	16
2.2 Hlavní město Moskva	18
2.2.1 Moskva v číslech	19
2.3 Největší města Ruské federace	19
2.4 Původ názvu města Moskva	20
2.5 Obecná fakta o řece Moskvě	21
2.6. Ulice v Moskvě.....	21
2.7.1 Klasifikace ulic Moskvy v centrální oblasti Садовое кольцо	22
2.7.2 Několikaslovné názvy	25
2.8 Moskevské ulice podle motivace vzniku názvu	26
2.8.1 Názvy ulic odvozené od názvů chrámů	26
2.8.2 Názvy ulic odvozené od profesí	30
2.8.3 Názvy ulic spojené s pěstováním plodin	35
2.8.4 Názvy ulic spojené s přírodou	36

2.8.5 Názvy ulic spojené s vodstvem.....	37
2.8.6 Názvy ulic spojené s názvy dalších ruských měst	39
ZÁVĚR.....	43
РЕЗЮМЕ	46
BIBLIOGRAFIE.....	51
PŘÍLOHY	53
ANOTACE	66
ANNOTATION	67

ÚVOD

Tato bakalářská práce bude pojednávat o místních názvech Moskvy. Budu se zabývat názvy ulic hlavního města Ruské federace a analyzovat jejich původ. Hlavním důvodem, proč jsem si vybrala toto téma, bylo to, že názvy ulic centrální části Moskvy jsou velmi zajímavé z lingvistického a historického hlediska a přibližují nám historii města a způsob pojmenování ulic, který je typický pro celé Rusko.

Cílem mé práce bude shromáždění a analýza názvů všech ulic v historické části Moskvy, kterou obíhá dopravní komunikace Садовое кольцо. Pro splnění tohoto cíle budu klasifikovat názvy do jednotlivých skupin podle motivačního základu, objasním původ mnohých názvů a následně uvedu příklady. Celkem jsem nashromáždila 367 excerpceí, se kterými jsem dále pracovala a určovala jejich zařazení do skupin.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části budu popisovat vědní obor *onomastika*, který se zabývá vlastními jmény. Dále jsem se zaměřila na *propria* a jejich výklad podle lingvisty Rudolfa Šrámk a známé ruské autorky Alexandry Vasiljevny Superanské. Poté jsem přešla k obecné definici vědního oboru *topomastika* a rozčlenění *toponym*. Pro mou práci je nejdůležitější skupina *urbanonym*, kam spadají názvy ulic a malých objektů (např. ulice B. Němcové).

V teoretické části jsem se nejvíce opírala o odborné publikace: R. Šrámek - Úvod do obecné onomastiky, A.B. Суперанская - Общая теория имени собственного, J. Filipec, F. Čermák - Česká lexikologie, V. Šmilauer - Osídlení Čech ve světle místních jmen.

V úvodu praktické části zmiňuji historii Moskvy, obecné informace o hlavním městě a největší města Ruské federace. Důležité bylo zjistit původ slova Moskva a dalších obecných jmen, jako jsou například *улица*, *переулок*, *площадь*, *тупик* apod. V této části jsem uvedla všechny mé klasifikace ulic Moskvy, hlavním dělením bylo rozřazení ulic do 6 skupin podle společných znaků, o kterých pojednává celá kapitola 2.8.

Nejvíce jsem se zaměřila na rozdělení ulic do skupin a rozbor jejich názvů. V této části práce mi byla největší oporou kniha M.I. Vostryšev – Encyklopedie Moskva, kde jsem našla všechny ulice v Moskvě, a mohla tak dohledat původ názvů. Dále jsem čerpala z knih O. Klementova – Průvodce Moskvou, J.A. Matjuchina – Historie Ruska za 24 hodin, V. Muravjov – Moskevské ulice. Tajemství přejmenování, J. Nagibin – Kniha o staré Moskvě, A.G. Chariton – Ulice současné Moskvy, A.Čudova – Ulice

Moskvy, L. Stěpanova, Z. Vychodilová - Reálie současného Ruska, L. Skokan - Reálie Ruska.

V závěru práce jsou shrnuty všechny mé poznatky z analýz. Poté následuje pětistránkové resumé v ruském jazyce. Všechny excerpční materiály, mapy města, fotografie ulic a jiné obrázky jsou uvedeny v přílohách.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Na začátku této bakalářské práce uvedu základní údaje onomastiky, lingvistické vědy, která se zabývá vlastními jmény. Dále budu *propria* klasifikovat a zařazovat je do skupin, podle kterých byla rozdělena Rudolfem Šrámkem a A.V. Superanskou.

V teoretické části se zaměřím na zpracování teorie vlastních jmen podle českého lingvisty Rudolfa Šrámka. Budu popisovat Šrámkovo rozdělení vlastních jmen a teorii o nich. Dále se budu zabývat teorií ruské autorky Alexandry Vasiljevny Superanské. Seznámím se s její teorií o vlastních jménech a popíšu rozdělení podle této autorky.

1.1 Onomastika jako vědní disciplína

Onomastika je část jazykovědy, která se zabývá studiem vlastních jmen. Postavení onomastiky jako vědního oboru je dáno:

- a) předmětem výzkumu – vlastního jména (neboli *onyma, propria*) jako prvku jazyka
- b) podstatou systému jazykových i mimojazykových kategorií, nezbytných ke vzniku vlastních jmen a jejich fungování ve společenské komunikaci (sem patří kategorie onymického objektu, obsahu a onymických funkcí)
- c) speciálními pracovními metodami (obecná onomastická teorie, metodologie) (Šrámek 1999: 11)

Předmětem onomastického výzkumu jsou lexikální (neboli jazykové) jednotky jako jsou vlastní jména (*onyma, propria*). Hlavní funkcí vlastních jmen je pojmenovat objekty v rámci jednoho druhu:

- a) individualizovat (ohraničit ji jako neopakovatelnou jednotlivinu);
- b) diferencovat (odlišit v rámci jednoho druhu prvky nezaměnitelným způsobem od sebe);
- c) lokalizovat (zařadit *propria*lní objekt do určitých kulturních, věcných, historických nebo ekonomických vztahů). (tamtéž, 11)

Z těchto hlavních funkcí vyplývají všechny vlastnosti, charakteristické pro vlastní jména, která na obecné úrovni tvoří opozici vůči vlastnostem a funkcím apelativ (jmen obecných). Obecná lexikologie vidí ve vlastních jménech tzv. druhou vrstvu jazyka. (Filipec, Čermák: 1985)

Jedná se o odlišnosti kategorií apelativního a propriálního obsahu (např. most, německy „*Brücke*“ a *Most*, město v severních Čechách; spojitost těchto slov je čistě geneticko-etymologická). (Šrámek 1999: 11)

Druhá vrstva jazyka je opozice apelativní a propriální sféry jazyka. Opozici je možno chápat jako funkční protiklad, struktura tohoto protikladu je důsledek opozičně působících tendencí. Onymie daného jazyka (soubor vlastních jmen) je spjata s dialektem (systémem jazyka) prostřednictvím matérie (tj. lexikálních prostředků, pojmenovávacích postupů, slovtvorných možností aj.). (tamtéž, 11)

Tyto závěry mají význam pro teoreticko-metodologické principy a východiska onomastiky jako lingvistického vědeckého oboru. Díky těmto závěrům se onomastika dostává do popředí a začíná se vymaňovat z pozice okrajového oboru. (tamtéž, 11)

V lexikologii se rozlišuje samostatná lexikální rovina a samostatná lexikální jednotka, jinými slovy mluvíme o lexému a frazému. Rovina je chápána jako jazykový podsystém, který je vytvářen stejnorodými jednotkami. (Filipec, Čermák: 1985: 22)

V propriální sféře jazyka se rozlišují tři velké skupiny:

- a) geonomická – sem patří různé třídy *toponym* (jména objektů na povrchu země, např. Olomouc), *kosmonym* (jména nebeských těles a útvarů, např. Venuše, Mars); objekty můžeme najít na mapách a kartách, vyjadřují se v mapových dílech;
- b) bionomická – zde najdeme jednak *antroponyma* (vlastní jména osobní, např. Petr, Jana), *pseudoantroponyma* (vlastní jména neživých postav, která považujeme za živá, např. pohádkové postavy – Červená karkulka), *fytonyma* (vlastní jména rostlin – např. Jírovec maďal) a také *zoonyma* (jména živých tvorů, např. pes Alík);
- c) chrématonymická – tato třída zahrnuje jména objektů, jevů a vztahů, která vznikla lidskou činností (kulturní, ekonomickou, společenskou činností aj., např. Univerzita Palackého, Národní divadlo). (Šrámek 1999: 16)

Zjednodušeně se vlastní jména rozdělují na:

- a) geonoma;
- b) bionyma;
- c) chrématonyma.

1.2 Kritéria třídění vlastních jmen

Různé klasifikační systémy dělí a vnitřně člení onomastiku rozdílně. Zaměřují se na povrchové vlastnosti určitých vlastních jmen, procházející napříč všemi jejich třídami. (tamtéž, 16)

Autor R. Šrámek rozdělil vlastní jména do následujících skupin:

1.2.1 Dělení A- jména přímá a nepřímá

Toto dělení rozděluje propria na přímá a nepřímá a je velmi používané a rozšířené. Rozdělení popisuje, zda je objekt pojmenován přímo nebo nepřímo.

Jako příklad pro pojmenování přímé může sloužit: *louka s vlastností nivy = Niva*. Je důležité rozlišovat, jestli se jedná o pojmenování přímé, nebo pouze o souvislost k jinému objektu (např. *pole leží za vodou = Za vodou*). Ve skutečnosti se jedná pouze o vztah mezi pojmenovacím motivem a objektem. Přímost pojmenování je specifikovaná předpokladem, že vztah mezi jménem *Niva* a objektem „*niva*“, nazývaného apelativně *niva*, je pravdivý a sémanticky identický. (tamtéž, 16-17)

Dále následuje nepřímé pojmenování vlastních jmen, jako příklad uvádím jména typu *U lesa, Za vodou*. Tato jména nemají jasné (explicitní) pojmenování onymického objektu, jako např. pole, které se nachází „*za vodou*“. Pomocí kategorií proprií můžeme poznat jeho vlastnost, která může být buď a) lokalizující (*Za vodou*) nebo b) posesivní = přivlastnění (Novákové). (tamtéž, 16)

Zda je pojmenování přímé nebo nepřímé, je možné poznat podle toho, zda je onymický objekt přítomen nebo nepřítomen. Pokud je objekt apelativně pojmenován, mluvíme o pojmenování přímém. Tento objekt se však mohl od okamžiku vzniku jména změnit a jeho povaha se dnes může odlišovat. Podstatné jméno *Niva* není dnes „*niva*“, ale může být sídlištěm, nebo objekt nazvaný *Za vodou*, i když neleží za vodou apod. (tamtéž, 17)

1.2.2 Dělení B – jména předložková a nepředložková

Předložková toponyma vytvářejí produktivní zvláštnosti, kde je důležitá jejich struktura. Důležitá je přítomnost nebo nepřítomnost onymického objektu a struktura toponyma. Propriální pojmenovací motiv je vyjádřen předložkou. Ta je v tomto případě nositel, určující informace o daném propriu. Sem patří jména, která v propriální sféře jazyka mají schopnost umisťovat (lokalizovat), např.: pomístní jména luk, lesů nebo některé typy *oikonym* (jména měst a obcí). (tamtéž, 18)

1.2.3 Dělení C – jména primární a sekundární

V odborné literatuře můžeme najít různé klasifikace vlastních jmen. Další známé dělení rozděluje vlastní jména na primární a sekundární. V některých knihách najdeme dělení, ve kterém je primární jméno to, které je pokládáno za původní a nejstarší. Za sekundární jména se považují jména odvozená od jmen primárních. (tamtéž, 18-19)

Po úspěšném zpracování teorie vlastních jmen podle Rudolfa Šrámka se budu nadále věnovat teorii vlastních jmen podle autorky Alexandry Vasiljevny Superanské a uvedu její přínosy v této oblasti.

1.3 Vlastní jména

A. V. Superanská definuje termín *onomastika* dvojím způsobem:

- a) Onomastika je komplexní věda o vlastních jménech.
- b) Tento termín může také označovat samostatná vlastní jména, nebo také *onyma*.

A. V. Superanská si myslí, že vědeckých prací o onomastice je málo a je třeba vypracovávat nové. Hlavním cílem by mělo být zobecnění faktů onomastiky a také upřesnění a sjednocení onomastické terminologie. Dále je důležité odhalovat známé i méně známé oblasti onomastiky, které by pomohly s dalšími výzkumy.

(Суперанская 2009: 5)

Mnoho vědních disciplín (např. historie, geografie) využívá onomastiku jako pomocnou vědu. Hlavní oblastí, která zkoumá vlastní jména, je onomastika. Do onomastiky každého jazyka řadíme slova ojedinělá, ale také slova často užívaná.

Pestrost této skupiny slov komplikuje práci onomastických výzkumů. I málo podobná slova tak mají obecné rysy, díky kterým tato slova zařazujeme do kategorie vlastních jmen. (tamtéž, 6)

A. V. Superanská dělí vědu na přesnou (čistou) a aplikovanou. Superanská definuje onomastiku jako nauku, která vznikla především jako aplikovaná věda. Onomastika byla nezbytná pro práci historiků, geografů, etnografů, ale i literárních vědců. Časem se onomastika stala samostatnou disciplínou, využívající k analýze lingvistické metody. (tamtéž, 7)

1.3.1 Klasifikace vlastních jmen

V této kapitole se zaměřím na dělení vlastních jmen podle A. V. Superanské. Toto dělení bude mnohem rozsáhlejší, než bylo například dělení podle R. Šrámků. A.V. Superanská člení vlastní jména především podle životnosti, díky čemuž nám vznikají dvě velké skupiny:

- a) vlastní jména životná
- b) pojmenování neživých předmětů

Vlastní jména životná obsahují tyto podskupiny:

- a) antroponyma (vlastní jména osobní);
 - i. individuální (jméno jednoho člověka, např. Pavlína, František);
 - ii. hromadná (sem patří jména rodová, rodinná nebo národní, např. Přemyslovci, Novákovi) ;
- b) zoonyma (jména živočichů);
- c) mythonyma (názvy lidí, živočichů, rostlin, národů, geografických objektů aj.).

Vlastní jména, která pojmenovávají neživé předměty se dělí na:

- a) toponyma (názvy geografický objektů – území, oblast);
- b) kosmonyma, astronyma (názvy planet, hvězd, souhvězdí);
- c) fytonyma (názvy rostlin);
- d) chrématonyma (vlastní jména věcí vytvořených člověkem);
- e) názvy dopravních prostředků;
- f) jakostní a speciální pojmenování;

- g) ochranné známky.

Vlastní jména komplexních objektů dále rozčleňujeme:

- a) názvy zařízení, podniků, spolků a asociací;
- b) názvy periodického tisku, novin;
- c) chrononyma (názvy svátků, např. Velikonoční pondělí, Zelený čtvrtek);
- d) názvy svátků, výročí;
- e) názvy programů, válek;
- f) falronyma (názvy řádů, medailí a vyznamenání);
- g) názvy živelných katastrof. (tamtéž, 366)

Onomastický prostor se rozděluje na sektory. Členění je důležité hlavně kvůli jasnějšímu zorientování. Superanská uvedla další dělení vlastních jmen podle A. Bacha, který rozděluje vlastní jména podle toho, co je považováno za objekt bádání. Jeho členění je následující:

- a) jména živých bytostí nebo bytostí, která za živé pokládáme;
- b) jména věcí (domy, dopravní prostředky, umělecká díla, názvy kosmických objektů);
- c) názvy společností, podniků;
- d) názvy tanců, her;
- e) názvy plánů, myšlenek, nápadů;
- f) pojmenování muzikálních motivů a děl. (tamtéž, 173)

A. Bach některé skupiny slučuje dohromady, například do *antroponym* zahrnuje *zoonyma*. *Toponyma* slučuje se skupinou *chrématonym* a *astronym*. Na rozdíl od klasifikace podle A. V. Superanské A. Bach bere názvy společností a podniků jako samostatnou skupinu. K této skupině by se mohli také řadit deníky, noviny, modely aut aj. A. Bach také rozděluje živé bytosti na individuální a skupinové. (tamtéž, 174)

1.4 Toponyma

Topomastika je nauka o zeměpisných jménech. Především je důležité určit, co je předmětem zkoumání tohoto vědního oboru. Objevují se názory, že topomastika je pouze vědou pomocnou pro potřeby historiků. Vladimír Šmilauer ale chápe

topomastiku jako samostatnou vědu, která se formovala mezi jazykovědou, dějepisem a zeměpisem. (Šmilauer 1960: 5)

Předmětem zkoumání topomastického výzkumu jsou vlastní jména, která člověk dal přírodním objektům postupem času, jak je poznával. Sem patří názvy sídlišť a jiných děl člověka v krajině. Jméno je pro nás důležitou složkou přírodních objektů a také lidských sídlišť. Nelze proto jméno nikdy od objektů oddělovat. Némé mapy (mapy beze jmen) slouží jako pomůcka k nácviku názvosloví. Samostatný název objektu nám mnoho neprozradí, protože ožívá až v konkrétním spojení s daným objektem. (tamtéž, 6)

Skupina toponym je pro mou práci nejdůležitější, především podskupina *urbanonym*, která označuje názvy ulic a dalších malých objektů, kterými se budu v mé práci zabývat. Toponyma dále podrobně rozeberu.

1.4.1 Dělení toponym

Povrch Země se dělí na pevninu a vodní plochu. Rozlišuje se *povrch* a *reliéf Země*, který může být vodní nebo pozemní. Kombinací těchto dvou povrchů je možné charakterizovat jednotlivé oblasti a vytvářet tak jejich podobu. Reliéf může být nad úrovní země (hory, kopce), nebo pod úrovní země (propadliny, trhliny). Názvy hor a vyvýšenin spadají do skupiny *oronym*. Termín *oronimum* můžeme také použít pro části reliéfu i pevniny pod úrovní země. (Суперанская 2009: 186)

Další podskupiny toponym jsou následující:

- a) *speleonyma* (názvy jeskyní a podzemních systémů);
- b) *hydronyma* (názvy řek a jezer, které spadají do hydrografického systému);
- c) *drymonyma* (názvy lesů);
- d) *fytonyma* (vlastní jména rostlin).

Hydronyma můžeme však také zařadit do podskupiny *speleonym*, protože se nacházejí pod povrchem Země. *Fytonyma* také řadíme do skupiny *toponym*, protože mohou být geografickými a topografickými orientačními body. Kategorie vlastních jmen rostlin (*fytonyma*) může být i samostatnou kategorií. (tamtéž, 186)

Vodní plochu (neboli *akvatorium*) rozdělujeme na tyto podskupiny:

- a) *pelagonyma* (názvy moří);

- b) limponyma (názvy jezer);
- c) gelonyma (názvy bažin a močálů);
- d) potamonyma (názvy řek);
- e) mikrotoponyma (názvy malých hydrografických objektů – prameny, vřídla);
- f) hydronyma (názvy všech vodních objektů).

Kromě přírodních objektů se vyčlenila také velká skupina věcí, kterou vytvořil člověk, nebo je zdokonalil. Patří sem *oikonyma* (názvy vesnic).

Oikonyma se dále ještě dělí na další podskupiny:

- a) *astronyma* (názvy měst);
- b) *komonyma* (užívá se také název *choryonyma* – názvy venkovských sídel). (tamtéž, 187)

Názvy ulic a dalších malých objektů ve městech tvoří složitý systém. Lingvisté vlastní jména mnohokrát zařazovali do různých skupin. Pro tuto skupinu vlastních jmen se používá termín *urbanonyma*. Tento termín označuje názvy, které se dotýkají života obyvatel města. *Urbanonyma* identifikují objekty (ulice aj.), ale také lokalizují bydliště a sídla. Když se začala rozvíjet města, začaly být využívány k pojmenování ulic jména politicky a kulturně angažovaných osob (ulice V.I. Lenina). (www.nase-rec.ujc.cas.cz)

Častou chybou je slučování skupiny *urbanonym* do skupiny *mikrotoponym*, což se často stává bez jakéhokoliv racionálního důvodu. Názvy tras a drah patří do skupiny *homonym*. Tato skupina vlastních jmen není nijak podobná žádné další skupině jmen. (Суперанская 2009: 187)

Choronyma obsahují velkou skupinu vlastních jmen, což jsou názvy velkých přírodních, umělých a administrativních celků (ostrov, poloostrov, stát, kraj aj.) Tato území mohou být obydlená nebo neobydlená. (<http://www.vugtk.cz>)

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Mým tématem pro bakalářskou práci je správně rozdělit ulice v ohraničeném prostoru. Vymezila jsem centrum Moskvy, všechny ulice uvnitř čtvrti Садовое кольцо (viz příloha č. 2). Celkem jsem nasbírala 367 excerpce, s kterými jsem dále pracovala a různě je klasifikovala. Všechny excerpce jsem uvedla v příloze č.1.

V bakalářské práci uvádím všechny mé klasifikace ulic. Do ní spadá rozřídění všech ulic podle motivace názvu, stanovení různých skupin, se kterými budu pracovat a objasňovat vznik daných ulic. Vytvořila jsem 6 skupin, ve kterých jsem našla nejvíce společných znaků. Například skupina ulic odvozených od názvů chrámů – všechny ulice, jejichž název je spojen s nějakým chrámem v jeho blízkosti, chrám byl postavený v dané lokalitě, stojí tam dodnes, nebo se nedochoval.

Další klasifikace ulic poukazují na různorodost členění ulic v centru Moskvy. Některé ulice se rozlišují podle své polohy (stojí u řeky Moskvy, nebo stály v blízkosti řeky Neglinky, která Moskvou protékala), jiné svou velikostí (большая, средняя, малая улица), podle typu ulic (ulice, náměstí, nábřeží), nebo číselného označení ulic (первый, второй, третий), aj.

2.1 Historie města Moskvy

První zmínky o městě jsou zaznamenány už ve 12. století. Zakladatelem Moskvy byl Jurij Dolgorukij (1090 - 1157), který založil město v roce 1147. Začátkem 13. století Alexandr Něvský vytvořil knížecí dynastii. Město Moskvu předal do rukou svého syna Daniila. Tím vznikla větev Rurikovců. Knížata, počínaje Daniilem, dávali svým nejstarším synům jméno Jurij. Za vlády Ivana III. (1462-1505) byla Moskva hlavním městem ruského státu (dříve byl hlavním městem Kyjev a poté město Vladimir). Ivan III. se velmi snažil, aby se Moskva stala tzv. třetím Římem, věhlasným a bohatým centrem země. (www.mos.ru)

Významnou událostí pro Moskvu bylo korunování prvního cara Ivana Hrozného roku 1547, kdy byli carovi 3 roky. Ivan IV. je nezapomenutelnou postavou ruské historie. Ke korunovací došlo v Uspenském chrámu Moskevského Kremlu (Успенский собор Московского Кремля). Ivan Hrozný byl vynikající státní činitel, který upevnil ruský stát. (Матюхина 2012: 56)

Začátkem 17. století, po smrti Borise Godunova (1552-1605), Dmitrij Požárský a Kozma Minin se postavili do čela obrany města. Moskva byla osvobozena v říjnu roku 1612. Na počest osvoboditelů města byl postaven památník Mininovi a Požárskému na Rudém náměstí v roce 1818 (памятник Гражданину Минину и князю Пожарскому, viz příloha č.3).

Od roku 1614 se usadila na ruském trůnu nová dynastie Romanovců, kteří vládli celých 300 let. Prvním Romanovcem byl Fjodor Michajlovič. Za vlády Petra I. Velikého, vládnoucího 7 let (1682-1689), poté co převzal trůn po svém chorém bratrovi Ivanovi V., se Moskva stala kulturním a duchovním centrem Ruska, ale status hlavního města ztratila. Roku 1712 se hlavním městem Ruska stává Sankt Petěrburg.

Velký přínos pro Moskvu měla dcera Petra I., carevna Alžběta I. Petrovna. Díky její zásluze byla postavena univerzita, kterou otevřeli v den svátku svaté Taťány (12. ledna 1755). Během panování Kateřiny II. byl vybudován vodovod, který zásoboval Moskvu čistou vodou až do konce 19. století. Byl také vystavěn odvodňovací kanál na řece Moskvě a řeka Neglinka (*река Неглинная*) byla svedena do vodovodního potrubí. Za vlády Alexandra I. byly ulice stavěny podélně, jedna vedle druhé, a v ulicích se začaly stavět převážně vily. Na Kuzněcký most se začaly stěhovat zahraniční obchody z Německého předměstí (*Немецкая слобода*). (www.mos.ru)

Na počest vítězství nad Napoleonem v roce 1839 byla v Alexandrovském sadu vystavěna Triumfální brána (*Триумфальные ворота*) u Tverské brány. V roce 1918 Moskva obdržela opět status hlavního města Ruské sovětské federativní socialistické republiky a později se stala hlavním městem Svazu sovětských socialistických republik. Město se začalo rychle rozvíjet a rozrůstat, přičemž se začala stavět předměstí. Díky tomu se začalo do města stěhovat více obyvatelstva a začala se rozvíjet dopravní infrastruktura. V roce 1924 se v Moskvě objevily první autobusy, roku 1933 se objevily první trolejbusy. V květnu roku 1935 proběhlo slavnostní otevření moskevského metra. (tamtéž)

Během Velké vlastenecké války v bitvě za Moskvu byla německá vojska poražena, což později vedlo k celkové porážce Němců. V roce 1965 Moskva dostala vyznamenání *Город-герой*, které vlastní jen několik ruských měst. V poválečných letech se město začalo znovu rozrůstat. Roku 1956 se začal stavět dálniční okruh, který vede kolem hlavního města (*МКАД - Московская кольцевая автомобильная дорога*), začali se stavět obytné čtvrti, podniky a otevírala se nová vědecká a kulturní centra.

Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 se Moskva stala hlavním městem Ruska. V únoru roku 1995 byl přijat zákon o vlajce a znaku města Moskvy. Hymnou se stala píseň *Моя Москва*, ke které napsal slova M. С. Лисянский a С. И. Агранян, a hudbu složil И. О. Дунаевский. (tamtéž)

2.2 Hlavní město Moskva

Moskva je hlavním městem Ruské federace. Sídlí zde úřad prezidenta, vláda Ruské federace, Ústavní a Vrchní soud, Arbitrážní soud a státní zastupitelství. Moskva se rozkládá na 55° 45' severní šířky a 37° 37' východní délky, leží uprostřed východoevropské roviny a zaujímá plochu 994 km². Moskva se dělí na 10 administrativních celků. (Skokan 2004: 38)

Moskva je jedním z největších velkoměst na světě, které leží v centru evropské části Ruska. Na severu Ruska najdeme města Volgograd, Murmansk, na severozápadě Kaliningrad. V Povolžské oblasti se nacházejí města Astrachaň, Saratov, oblast Ural (území mezi východoevropskou a západosibiřskou rovinou) a oblast severního Kavkazu. V centru Evropské části Ruska se nachází města Moskva, Kostroma, Vladimir aj. (Stěpanová, Vychodilová 2011: 8)

Rusko je federace a od roku 2010 do něj spadá celkem 83 subjektů – 21 republik, 9 krajů, 46 oblastí, 2 města federálního významu – Moskva a Sankt Petěrburg, dále židovská autonomní oblast a 4 autonomní okresy – Něneckij (Ненецкий), Chanty-Mansijskij (Ханты-Мансийский), Čukotskij (Чукотский) a Jamalo-Něneckij okres (Ямало-Ненецкий). Rusko je rozděleno na 8 federativních okruhů. (tamtéž, 31)

Moskva se stala politickým, historickým, kulturním a obchodním centrem Ruska. Více jak 60% všech investic směřuje do hlavního města. V Moskvě najdeme téměř polovinu všech historických objektů Ruské federace, 200 objektů je zapsáno na seznamu UNESCO. 70 % lidí, kteří přicestují do země, navštíví Moskvu. V hlavním městě žije 9 % všech obyvatel Ruska. Moskva je mnohonárodnostní stát, který přizpůsobil podmínky pro život lidí, jejich práci, vzdělání, sport a volný čas. (www.moscow.ru)

Moskva se nachází v centru evropské části Ruské federace. Největší řekou je řeka Moskva. Rozloha města činí 1081 km², kde žije více než 10 miliónů obyvatel. Město je rozděleno do 9 administrativních celků, které jsou dále rozděleny na 123 oblastí. Starostou Moskvy je Sergej Sobjanin (Сергей Собянин). (tamtéž)

2.2.1 Moskva v číslech

- ✓ V Moskvě sídlí více než 1 223 000 organizací a podniků.
- ✓ Více než 5 500 hromadných stravovacích zařízení.
- ✓ Více než 5 000 km silnic.
- ✓ Více jak 3 500 ulic.
- ✓ Více než 1 230 vysokých škol.
- ✓ Více než 660 tras městské hromadné dopravy.
- ✓ Více než 600 uměleckých galerií a muzeí.
- ✓ Každý den je otevřeno 500 výstav.
- ✓ Více než 350 stadionů, kluzišť, bazénů nebo sportovních zařízení.
- ✓ Vybrat peníze je možné z více než 290 poboček bank.
- ✓ 290 km tras moskevského metra.
- ✓ Můžete přespat v jednom z 240 hotelů.
- ✓ Navštívit jedno ze 100 divadel a koncertních sálů.
- ✓ Nebo si můžete odpočinout v jednom ze 100 parků.

V Moskvě je zaregistrováno více než 6 800 zahraničních firem. Každoročně do Moskvy přijíždí více než 4 milióny cizinců, z toho v největším zastoupení Němci, Američané nebo Číňané. Velké množství turistů přijíždí z Velké Británie, Francie, Turecka, Itálie, Izraele, Japonska nebo Španělska. (tamtéž)

2.3 Největší města Ruské federace

Podle statistických údajů státního výboru Ruské federace z roku 2011 (Госкомстат - Государственный комитет Российской Федерации по статистике), uvedu 13 největších měst Ruské federace podle počtu obyvatel nad 1 milion. Největším městům se v ruštině říká *города-миллионеры*. Moskva zaujímá první místo s více než 10 milióny obyvatel.

1. Moskva (11,5 mil. obyvatel);
2. Sankt Petěrburg (4,8 mil. obyvatel);
3. Novosibirsk (1,47 mil. obyvatel);
4. Jekatěrinburg (1,35 mil. obyvatel);

5. Nižnij Novgorod (1,25 mil. obyvatel);
Město Nižnij Novgorod je v porovnání s hlavním městem České republiky, Prahou, přibližně stejně velké (1 245 213 obyvatel) (www.czso.cz)
6. Samara (1,16 mil. obyvatel);
7. Omsk (1,15 mil. obyvatel);
8. Kazaň (1,14 mil. obyvatel);
9. Čeljabinsk (1,13 mil. obyvatel);
10. Rostov na Donu (1,09 mil. obyvatel);
11. Ufa (1,06 mil. obyvatel);
12. Volgograd (1,02 mil. obyvatel);
13. Perm (1 001 013 obyvatel);

K roku 2012 přibyla dvě nová miliónová města Ruska:

14. Krasnojarsk (1 016 385 obyvatel);
15. Voroněž (1 003 375 obyvatel). (www.ecsocman.hse.ru)

2.4 Původ názvu města Moskva

Existuje mnoho teorií o vzniku slova *Moskva*, proto se pokusím o popsání alespoň některé z nich.

Nejzajímavější verzí o vzniku názvu Moskva byla spojitost s baltskými typy slov *Mask – (u)va*, *Mask – ava* nebo *Mazg – (u)va*, *Mazg – ava*, které označují něco mokrého, bažinatého, lepkavého, mazlavého. Obecně nemůže být řeka Moskvu považována za bažinatou, ale pro nějakou část řeky by se dané označení mohlo použít.

Jiná verze říká, že kořen slova *mask - / mazg –* mohl poukazovat na klikatý, zakroucený tvar řeky. Litevské slovo *mazgas* se překládá jako *uzel*, *smyčka*, slovo *mezgti* se překládá synonymem *vázat*.

Někteří badatelé poukazují na odlišný vznik názvu, a to na slovanský termín *mosk*, který překládají pojmem *klíč*, *pramen*, *zdroj* a slovo *va* jako slovo *řeka*. (Вострышев 2010: 342)

2.5 Obecná fakta o řece Moskvě

Řeka Moskva pramení v místě *Старкова волота* na hranici Smolenskomoskevské vyvýšeniny. Největšími přítoky řeky Moskvy jsou řeky Яуза, Сходня, Сетунь, Городня, Чура, Таракановка, Пресня, Филька. Šířka řeky se pohybuje v rozmezí 120 – 200 metrů. Nejúžší část řeky najdeme v Kremelské oblasti, nejširší část řeky protéká oblastí Лужников. Hloubka řeky se pohybuje mezi 3 až 6 metry.

Řeka Moskva je nejdelší řeka protékající Moskvou, délka řeky dosahuje 502 km (příloha č.4). Řeka poskytuje nejvíce vody pro zásobování metropole. Břehy řeky byly zpevněny železobetonovými stěnami a podepřeny tvárnici ze žuly.

Přes řeku bylo postaveno 20 mostů, z nichž 15 mostů je silničních a 5 z nich se používá k železniční dopravě. V současné době je řeka splavná na celých 210 kilometrech, což je téměř polovina řeky.

S pomocí slova *Moskva* bylo pojmenováno i mnoho oblastí ve městě (Замоскворечье, Москворечье-Сабурово aj.). (Вострышев 2010: 342)

2.6. Ulice v Moskvě

K roku 2012 je odhadován počet ulic v Moskvě na více než 3 500. Na internetových stránkách můžete jakoukoliv z ulic vyhledat, najít si její poštovní směrovací číslo, nebo zjistit, do jaké oblasti v Moskvě se daná ulice řadí. Ulici je možné vyhledat také na mapě a podívat se na její polohu, soupis organizací, které v ulici sídlí, nebo si najít seznam ulic, které se svým názvem jedna druhé podobají.

V Moskvě se nachází 10 územních celků: Centrální okruh Moskvy (sem patří 1194 ulic), severní okresek (405 ulic), severovýchodní (374 ulic), východní (463 ulic), jihovýchodní (364 ulic), jižní (347 ulic), jihozápadní (268 ulic), západní (426 ulic), severozápadní (212 ulic) a zelenogradský celek, kde najdeme 135 ulic (Зеленоградский округ города Москвы). Mapu se všemi územními celky jsem vložila do příloh (příloha č.5). Je důležité si dát pozor na to, že jedna ulice se může počítat do více územních okrsků. (www.mosopen.ru)

2.7.1 Klasifikace ulic Moskvy v centrální oblasti Садовое кольцо

Moskva je velmi staré město a názvy jeho ulic jsou velmi různorodé. Vyskytují se zde nejenom ulice s názvem *улица*, ale také názvy se slovem *бульвар*, *переулок* aj. Uvedu tyto názvy podrobněji:

- улица

Původ slova *ulice* je ze staroslověnštiny, objevovalo se také v řečtině. Slovo vzniklo v nejstarším slovanském spisovném jazyce, proto nám není cizí. Slovo bylo odvozeno od *ula*, což se rovná řeckému slovu *dvůr*, *nádvoří*. Příbuznost má také s arménským slovem *ul*, což znamená *cesta*. (Machek 1997: 668)

Výkladový slovník definuje ulici jako prostranství mezi dvěma řadami domů na sídlišti, určené k průjezdu a průchodu. (www.gramota.ru)

Slovo *улица* je nejčastějším komponentem analyzovaných pojmenování: *Тверская улица*, *Мясницкая улица*, *Улица Макаренко*, *Улица Машкова*, *Поварская улица* aj.

- площадь

Počátek vzniku slova je nejasný, ale existují dvě verze jeho původu. Někteří vědci se domnívají, že slovo vzniklo převzetím ze staroslovenštiny, kde slovo *náměstí* (*площадь*) bylo odvozeno od řeckého slova *plateia*, což znamená *široký* (*широкий*). Jiní vědci si slovo vysvětlují jako prapůvodní slovo vytvořené od slova *plochy*, *rovný* (*плоский*), při tom se samohláska *ск* mění na *щ*, a později ze *щ* na *а*. (www.dic.academic.ru)

V etymologickém slovníku se je náměstí definováno jako území země, určené k daným cílům (prodej, výměna apod.); může označovat nezastavěné území žádnými budovami, nezalesněné místo na území města nebo vesnice; území, které se označuje v m². (www.gramota.ru)

Uvedu některé názvy moskevských náměstí: *Пушкинская площадь*, *Площадь Петровские ворота*, *Тургеневская площадь*, *Тверская площадь*, *Манежная площадь*.

- бульвар

Slovo vzniklo nejspíše odvozením od francouzského slova *boulevard*, což znamená *třída*, široká alej, stromořadí podél ulice; nábřeží ve městě. (tamtéž)

Význam slova *бульвар*: oblast, kde se vysazovala zeleň v řadách. Častá výsadba probíhala v okolí řek a ulic pro pěší turisty, určené pro procházky v přírodě. Šířka ulice byla nejméně 15 metrů, poměr stran šířky a délky bylo uváděno v poměru 1:3. (www.dic.academic.ru).

Názvy s tímto označením jsou následující: *Тверской бульвар, Страстной бульвар, Цветной бульвар, Рождественский бульвар, Сретенский бульвар*.

- тупик

Slovo *тупик* (česky slepá ulička) je derivátem adjektiva *тупой* – tupý, neostrý; označuje neprůchodnost a neprůjezdnost dané ulice; železniční trať, která je spojována s dalšími trasami pouze jedním koncem své cesty, druhý konec je tzv. slepý (nikam nevede). Slovo *тупик* přeneseně označuje také bezvýhodnou situaci. Vyskytují se *frazeologismy* typu: *достат се до слепе улиčky* (nevědět si rady), *быт ве слепе уличке* (být v bezvýhodné situaci), *зahnat někoho до слепе улиčky*. (www.gramota.ru)

V ruštině také existuje homonymum tohoto slova - *тупик* také označuje severního mořského ptáka s velkým vyvinutým zobákem. Tyto dvě slova od sebe rozpoznáme pomocí přízvuku, které nám slova od sebe odliší. *Тупик* (mořský pták) čteme s akcentem na první slabice, slovo *тупик*, které označuje slepou uličku, dáváme přízvuk na konci slova. (tamtéž)

Slovo *тупик* obsahují názvy: *Нижний Таганский тупик, Крымский тупик, Кисельный тупик, Солянский тупик*.

- переулок

Etymologický slovník vykládá původ slova *переулок* přidáním předpony *пере-* ke slovu *улица* (ulice). Slovo popisuje malou ulici, která slouží ke spojení dvou vedlejších ulic k sobě. Boční ulička je příčná ulice, spojující dvě podélné ulice. (www.dic.academic.ru)

Ulice se slovem *переулок*: *Спиридоньевский переулок, Большой Патриарший переулок, Мамоновский переулок.*

- вал

Výkladový slovník vysvětluje slovo *вал* jako velký hliněný val nebo hráz, pásmo hlíny; má obranný nebo hospodářský význam.

Земляной Вал je ulice v Moskvě, *Земляной вал* je systém obranných objektů v Moskvě. Slovo *вал* označuje také vysokou mořskou vlnu nebo vrchovinu. Termín se vykládá také jako celková produkce nějaké země. Používá se také slovní spojení ohnivá vlna. (www.gramota.ru)

- ворота

Slovo *ворота* znamená široký vchod nebo průjezd, uzavřený závorou; úzký průchod mezi dvěma skálami; medicínský význam slova – proniknutí infekce do organismu; fotbalová brána aj. (tamtéž)

Slovo *ворота* se vyskytuje v těchto názvech ulic: *Площадь Покровские ворота, Проспект Воскресенские ворота, Площадь Ильинские ворота, Площадь Варварские ворота, Площадь Пречистинские ворота.*

- набережная

Význam slova *набережная* můžeme popsat jako břeh zpevněný kamennými, dřevěnými nebo jinými oporami; podél tohoto břehu se často nachází chodník nebo ulice.

Často užívaná slovní spojení: *гулять по набережной, построить набережную вдоль канала, жить в доме на набережной.* (tamtéž)

V Moskvě najdeme několik ulic s tímto označením: *Котельническая набережная, Пречистенская набережная, Берсеневская набережная, Якиманская набережная, Софийская набережная.*

- проспект

Slovo *проспект* vzniklo od latinského slova *prospectus*, rusky *вид, обзор*. Termín můžeme také vysvětlit jako druh písemné zprávy; plán písemného výkladu článku. Slovo *проспект* se překládá jako typ ulice. Prospekt je široká a rovná ulice. (tamtéž)

Toto slovo obsahují následující názvy ulic: *Театральный проспект, Солянский проспект, Устьинский проспект, Садовнический проспект*.

2.7.2 Několikaslovné názvy

Jednou z mých dalších klasifikací je rozdělení ulic na několikaslovné názvy. Ulice jsem rozdělila do několika skupin, přičemž u každé skupiny jsem vypsalala několik zástupců. Pozoruhodným rysem bylo označení ulic *малая, средняя, большая улица*, nebo označení číslicemi. Číselné označení se používá v tom případě, pokud se v jedné oblasti nachází několik ulic se stejným názvem. Označení ulice číslem 1, neboli *первый*, ukazuje na fakt, že tato ulice zde stála jako první a ostatní byly dostavěny časem.

1. Jednoslovné názvy ulic, např.: *Ермолаевский переулок, Триумфальная площадь, Гранатный переулок, Лермонтовская площадь, Улица Спиридоновка*

2. Dvouslovné názvy ulic, např.: *Большая Никитская улица, Площадь Ильинские ворота, Большой Златоустинский переулок, Малый Трехсвятительский переулок, Улица Воронцово Поле*

3. Tříslovné názvy ulic, např.: *Арбатский Большой Афанасьевский переулок*

Ve skupině dvouslovných názvů lze také vyčlenit často se opakující názvy:

a) názvy obsahující adjektiva *большой, малый, средний*, např.: *Большая Садовая улица, Большая Сухаревская площадь, Большой Патриарший переулок, Большая Бронная улица, Малый Черкасский переулок, Малый Спасоглинишевский переулок, Малый Хохловский переулок, Средний Кисловский переулок, Средний Каретный переулок, Средний Обчинниковский переулок* aj.;

- b) názvy obsahující řadové číslovky, např.: 1-й Колобовский переулок, 1-й Хвостовый переулок, 2-й Хвостовый переулок, 1-й Бабьегородский переулок, aj.
- c) zajímavým rysem názvů moskevských ulic je také velké množství složených názvů s pomlčkou, např.: Садовая–Кудринская улица, Садовая–Триумфальная площадь, Садовая–Каретная улица, Садовая–Самотечная улица, Садовая–Сухаревская улица, což jsou názvy jednotlivých částí ulice Садовое кольцо.

2.8 Moskevské ulice podle motivace vzniku názvu

V praktické části se budu především opírat o knihu M.I. Vostryševa - *Энциклопедия Москвы*¹, se kterou jsem nejvíce pracovala při určování vzniku názvu ulic. Pokud budu citovat z jiné knihy, uvedu příslušný zdroj na konci odstavce v textu.

Všechny ulice jsem roztřídila do 6 kategorií podle společných znaků. Do skupiny ulic, odvozených od názvů vodstva jsem zařadila všechny ulice, které jsou spojeny s řekami, jezery; do skupiny ulic, odvozených od profesí jsem zařadila všechny ulice, kde bydleli mistři nebo kde měli své statky, obydlí a osady. Skupina spojená s profesemi je nejpočetnější skupinou, kterou jsem analyzovala. Kategorie ulic, které byly pojmenovány podle známého člověka (Puškinova ulice, Gogolova ulice) jsem do hlavní klasifikace nezařadila, protože zde je původ názvu ulice zřejmý.

2.8.1 Názvy ulic odvozené od názvů chrámů

Do skupiny chrámů jsem zařadila celkem 16 ulic, jejichž názvy souvisí se stavbou chrámu v dané ulici nebo jsou s ní nějakým způsobem spojeny (ulice se nachází v blízkosti chrámu apod.). Skupina názvů spojených s chrámy je jedna z nejpočetnějších skupin, ostatní skupiny jsou méně obsáhlé. Některé názvy ulic více přiblížím a popíši, jak ulice vznikla, od čeho byl název odvozen, co se v dané ulici stalo, kdo ze známých osobností zde žil nebo byl pochován.

Do skupiny ulic odvozených od názvů chrámů patří tyto ulice: *Благовещенский переулок* (název odvozen od chrámu blahoslavení přerodice, který se slaví 25. března), *Большой Сухаревский переулок* (původ slova spojen se Sucharevskou věží, od které byl název převzat – *Сухаревская башня*), *Большой Знаменский переулок*

¹ М.И. Вострышев – Москва энциклопедия – Все улицы, площади, бульвары и переулки . Москва. Алгоритм : Эксмо, 2010. 688 с. ISBN 978-5-699-33874-0.

(chrám zvěstování přesvaté Bohorodice, jejíž svátek se slaví 25. března). (Вострышев: 2010)

Ulice *Большой Власьевский переулок* byla pojmenována na počest biskupa a mučedníka svatého Blažeje (Влас), který byl znám tím, že pomáhal lidem zbavit se nemocí (především krčních). Jeho atributem je zlatá berla. Svatoblažejské požehnání zní: "Na přímluvu sv. Blažeje, biskupa a mučedníka ochraňuj nás (tě) Bůh od nemocí krčních i všelikého jiného zla. Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen." (www.catholica.cz)

Ulice *Большой Сергиевский переулок* byla pojmenována na počest Sergije z Radoněže, středověkého duchovního vůdce. Celé jeho jméno zní Svatý Prepodobný Sergij Radoněžský, což byl významný ruský vůdce a reformátor mnišství. Den 25. září je zasvěcen svátku Sergiji Radoněžskému. Od roku 1452 byl otec Sergij prohlášen za svatého. Sv. Sergij založil např. Trojicko-Sergijevskou lávru a několik dalších klášterů. (www.pravoslavnaolomouc.cz)

Ulice *Варсонофьевский переулок* byla pojmenována podle ženského kláštera (*Варсонофьевский монастырь*). Pojmenování *Ермолаевский переулок* bylo odvozeno od chrámu svatého mučedníka Jermolaje Nikomedijského. Atributy svatého Jermolaje byly truhlice a lžice. *Космодамианская набережная* nese jméno podle chrámu svatého Kosmy a Damiána, kteří byli patrony lékařů a nemocných. Jejich atributy byly moždíř, nádobky s mastí a chirurgické nástroje. Jejich život se připomíná 26. září, kdy slaví svátek sv. Kosmas a Damián. (www.catholica.cz)

Název *Малый Спасоглинищевский переулок* byl pojmenován podle pravoslavného chrámu *Спаса Преображения на Глинищах*. Chrám byl postaven na hlíně, proto přívlastek *на Глинищах* (глина – hlína). Místu, kde byl chrám postaven, se říkalo *глинище*, což bylo místo spojené s hliněným podložím. *Подсосенский переулок* převzal název od chrámu pod borovicemi (*храм „Введения под Сосенками“*). V úvahu byl brán také fakt, že v minulosti byly v Moskvě tři ulice pojmenované *Введенский переулок*. (Вострышев 2010)

Спасопесковская площадь byla pojmenována podle chrámu *Спаса на Песках*, protože bych chrám postaven na písčité půdě. Pojmenování ulice *Покровка* bylo spjato s chrámem Boží Matky (*церковь Покрова Божьей Матери*), který byl vystavěn v ulici, která byla podle něj také později nazvána. *Улица Рождественка* nese název podle kláštera Narození Přečisté Bohorodice (*монастырь Рождества Пречистой Богородицы*). Svátek Matky Boží byl stanoven na 1. ledna i kvůli tomu, že 1. leden

je považován za Světový den míru. Právě v tuto dobu by se měli lidé modlit k Bohorodičce, aby zavládl na Zemi mír. (www.catholica.cz)

Název *улица Спиридоновка* byl odvozen podle chrámu Spiridona z poloviny 17. století. Název ulice *Сретенка* vznikl od slovesa *сретать*, což znamená scházet se, potkávat se, vítat. Ulice byla pojmenována podle Srétenského kláštera a na počest vítání zázračné Vladimírské ikony Bohorodičky roku 1395, která už navždy zůstala v Moskvě. (Вострышев 2010: 547)

Успенский переулоч nese název podle chrámu Zesnutí přesvaté Bohorodice. Příkládám úryvek modlitby: „Přesvatá Bohorodice, smiluj se nad námi a spasiž nás!“ (citace z www.pravoslavnaolomouc.cz) Svátek zesnutí Bohorodice se slaví 15. srpna. *Софийская набережная* byla odvozena od chrámu učenné Boží Sofie. (www.pravoslavnaolomouc.cz)

Большой Спасоглинищевский переулоч

Název ulice je známý od 18. století, kdy v ulici stál chrám Proměnění Kristova (*Спаса Преображения*). V minulosti byla ulice několikrát přejmenována. V 18. století ulice nesla název *Алабовский переулоч*, poté se přejmenovala na *Алабова гора*, na počest místního majitele a kapitána Alabova. Na konci 19. století se ulice nazývala *Спасский переулоч* podle stejnojmenného chrámu. V letech 1962 - 1993 byla ulice přejmenována na *улица Архипова*, na počest malíře Archipova, který zde žil. (Вострышев 2010: 544)

Варсонофьевский переулоч

V 16. století v této ulici stál ženský klášter (*Вознесенский Варсонофьевский женский монастырь на Рву*), podle kterého byla ulice pojmenována. V roce 1764 byl chrám odstraněn. Dřívější název ulice – *Вознесенский переулоч*, kde dříve stál chrám Nanebevzetí Hospodina (*церковь Вознесения Господня*). Chrám byl roku 1931 zničen. (tamtéž, 80)

Улица Спиридоновка

Název ulice byl odvozen od chrámu, který je zasvěcený biskupovi Spiridonovi (Спиридон). Bývalé názvy ulic: *Спиридоньевская улица*, *улица Алексея Толстого*. Průvodce Moskvou o ulici Спиридоновка uvádí: „Tato ulice je velmi tichá a málo

zalidněná. Ulice byla zastavěna především honosnými vilami, odkud číší blahobyt a spokojenost.“ (citace z Вострышев 2010: 546)

V ulici Спиридоновка žil Alexandr Blok, zakladatel symbolismu v Rusku, který zde má svůj pomník. V domě č. 2/6 žil na sklonku svého života spisovatel Tolstoj, kde bylo otevřeno muzeum. (tamtéž, 547)

Софийская набережная

Název ulice byl odvozen od chrámu Boží moudrosti na Sofijské ulici (*церковь Софии Премудрости Божьей на Софийке*), která stojí naproti Kremlu. V 16. století byly zničeny carské ovocné sady. O století později zde vyrostlo nábřeží. Této čtvrti se říkalo zahradnická (*район Садовники*) a rozprostírala se naproti Kremelskému vršku (Кремлевский холм).

Náměstí bylo postaveno v letech 1830 až 1840. Nachází se zde chrám Boží moudrosti (*храм Софии Премудрости Божьей*). Současný chrám byl postaven roku 1682, ikonostas byl vytvořen v 60. letech 19. století. Podle projektu architekta Kozlovského byla postavena zvonice, která stojí dodnes. (Муравьев 2006: 192)

Улица Сретенка

V 16. století v okolí ulice stálo několik domů obchodníků a řemeslníků. Hlavním důvodem pojmenování ulice bylo, že se v blízkosti nacházel klášter Obětování Páně (*Сретенский монастырь*), postavený na konci 14. století. Začátkem 17. století se zde začala formovat nová osada (*Новая Сретенская слобода*), kde se shromažďovali lidé z různých profesí: vetešníci, tesaři, krejčí (kteří šili fraky aj.), kožešníci, zlatníci, řemeslníci (vyrábějící šavle), prodejci ryb, ševci, zlatníci apod. V 63 domech žilo 32 různých odborníků. V 17. století byla osada přejmenována na čtvrť, kde bydleli sluhové a poddaní (Панкратьевская «черная» слобода). Ulice Сретенка byla nazývána osadou kurců a řemeslníků. (Вострышев 2010)

Nachází se zde také chrám svaté Trojice (*церковь Троицы в Листах*), který stojí mezi ulicemi *Сретенка* a *Садовая-Самотечная*. Název *церковь Троицы в Листах* je snadno odvoditelný. V minulosti se okolo chrámu prodávaly obrázky, kterým se říkalo «ЛИСТЫ».

V roce 1957 se v této oblasti konal průvod po Sadové linii. Zúčastnili se jej i studenti, kteří vylezli na střechu chrámu a ta se pod nimi propadla. Chrám musel být uzavřen a opraven. Na konci 20. století byla postavena zvonice.

V ulici je známý také chrám Zesnutí přесvaté Bohorodice v Pečatnikách (*храм Успения Пресвятой Богородицы в Печатниках*). Chrám byl uzavřen roku 1930 a znovu otevřen pro bohoslužby v roce 1994. (tamtéž, 548)

Успенский переулк

Název ulice vznikl podle Uspenského chrámu (*церковь Успения Божьей Матери на Посольском дворе*) známého od roku 1625, kdy byl postaven. Současná podoba chrámu byla vytvořena roku 1676. Zvonice byla přístavěna až v 18. století.

V roce 1917 byl Uspenský chrám uzavřen a rekonstruován, zvonice byla zbourána. Bohoslužby se zde znovu začaly konat roku 1992. V roce 1995 byla opět postavena zvonice spolu s pěti kupolemi. (tamtéž, 604)

2.8.2 Názvy ulic odvozené od profesí

Mou další vytvořenou skupinou jsou ulice, jejichž názvy jsou spojeny s profesemi. Do dané skupiny jsem zařadila 30 ulic. V centru Moskvy jsem našla ulici *Столешиников переулк*, název, který vznikl podle činnosti. V ulici se dříve vyráběly stoly (tamtéž, 560). *Хлебный переулк* byl pojmenován podle pekárny, kde se pekli chléb (tamtéž, 618). Název ulice *Молочный переулк* vznikl díky mléčnému trhu, který byl dlouho v ulici provozován. (tamtéž, 339)

K ulici *Большой Кисельный переулк* se váží dvě verze o vzniku názvu ulice. Podle první z verzí byla ulice pojmenována podle majitele domu. Název byl tedy odvozen od příjmení vlastníka. Druhá verze hovoří o dvoru, kde se vařil kysel (nápoj, který připomíná hustý kompot). Kysel vařili tzv. «кисельники» pro měšťany, kteří přicházeli navštívit hřbitovy kláštera Obětování Páně (*Сретенский монастырь*). Kysel byl tradičním atributem smuteční hostiny. *Рыбный переулк* byl tak pojmenován díky trhu, kde se prodávaly ryby. (tamtéž)

Ulice *Солянка* nese svůj název od skladu soli (*Соляной двор*), kde se skladovala sůl a dále se odsud převážela na trh. Sůl se prodávala za cenu, která byla předem stanovená státem. (tamtéž, 540) V ulici *Звонарский переулк* žili tzv. «звонары», lidé kteří zvonili na Kremelské zvony.

Další názvy ulic spojené s profesemi jsou následující: *Ветошный переулк* (název ulice odvozen od obchůdku se starými vetešnickými věcmi), *Воспитательный проезд*, *Газетный переулк* (pojmenování ulice odvozeno od vydavatelství, které denně

tisklo a vydávalo noviny *Московские ведомости*; ulice dostala název také podle obchodu, kde se noviny prodávaly), *Гранатный переулоч* (název vznikl od Granátového dvora ze 17. století; byla tam postavena továrna, kde se vyráběly dělostřelecké střely a granáty). (tamtéž)

Název ulice *Колпачный переулоч* můžeme odůvodnit tím, že v ulici žili tzv. «колпаки», kteří šili vysoké čepice ve tvaru jehlanu. Název *Комиссариацкий переулоч* byl odvozen od zásobovacího skladu v ulici. *Композиторская улица* byla známá tím, že v oblasti žilo mnoho skladatelů, ulice *Ножовый переулоч* dostala název od výroby nožů, v ulici *Кривоколенный переулоч* se vyráběli zahnuté trubky v úhlu 90°, tzv. kolen. Na nábřeží *Котельническая набережная* žili řemeslníci, tzv. kotelníci, kteří vyráběli kovové nádoby. Často i osadu nazývali «Котельники». V 18. století se do oblasti začali stěhovat bohatí kupci a šlechticové, až řemeslníky vytlačili.. V ulici *Печатников переулоч* žili tiskaři. V 16. a 17. století v oblasti *Поварская улица* žili kuchaři, od 18. století vyšší moskevská šlechta. Název *Старопанский переулоч* byl odvozen od panského statku, kde žili Poláci. (tamtéž)

Další názvy ulic jsou odvozeny od otevření banky, kasáren apod: *Банковский переулоч* (otevření banky v ulici), *Дегтярный переулоч* (název ulice vznikl odvozením od jména *Дегтярной двор*; v této oblasti byl sklad dehtu, který sloužil pro účely carských koníren; na statku žili kočí), *Фурманский переулоч* (jméno ulice vzniklo spojením německého slova *Fuhrmann* (rusky *фура*), a slova *Mann* (rusky *человек*); obecně slovo znamená kočí, vozka (rusky *извозчик фура*); v ulici dříve stála hasičská auta. (tamtéž)

Ulice *Казарменный переулоч* dostala svůj název podle kasáren, které se v ulici nacházeli. Pojmenování ulice *Лебяжий переулоч* bylo odvozeno od slova labuť (лебедь) V ulici se chovali koně na maso. *Старомонетный переулоч* dostal své jméno podle mincovny, kde se razili měděné mince (tamtéž, 556). *Улица Остоженка* dostala název podle konírny (tamtéž, 411). Tato místa obecně souvisejí s budovami, které se využívaly k nějakému uskladnění. Výjimkou je ulice *Театральная площадь*, název, který vznikl odvozením od dvou divadel na náměstí. Tuto ulici ještě podrobněji rozeberu.

Воспитательный проезд

Ulice byla pojmenována podle budovy bývalého vychovatelského domu (viz příloha č.9). Nyní stojí na tomto místě budova Vojenské akademie raketových vojsk. Vychovatelský dům byl postaven za vlády Kateřiny II. a stavba byla dokončena v den

jejích narozenin, a to 21. dubna 1764. Počítalo se s 8 000 sirotky. Jméno architekta není doposud známo, ale mnozí badatelé se domnívají, že architektem vychovatelského domu byl Ю.М.Фельтон. (tamtéž)

V 18. století byl vychovatelský dům nevídaný díky velké rozloze. Na břehu řeky měl být vystavěn čtyřposchodový dům s kupolemi. Vedle hlavní budovy měli být podle plánu přistavěny na bocích budovy čtvercové pavilóny, kde měli být ubytovány děti. V západním křídle měla bydlet děvčata a ve východním křídle chlapci. Před hlavní budovou se pyšnil ohromný dvůr směrem od ulice *Солянка*. (tamtéž, 105)

Stavba vychovatelského domu trvala několik desítek let a přesně neodpovídala plánům projektu. Ve 2. polovině 18. století bylo postaveno západní křídlo, které financoval Demidov (Демидов). Budova byla kvůli tomu často označována „*Демидовский воспитательный дом*“. Po dostavění západního křídla se stavba nijak dál nerozvíjela, a proto byl projekt předán architektovi Ananjinovi (Ананьин), a poté Sitikovovi (Ситиков). Pod jeho vedením byla dostavěna hlavní budova vychovatelského domu a byl připraven návrh na stavbu druhé budovy. Stavba se ale neuskutečnila kvůli nedostatku finančních prostředků. Nedostavělo se ani východní křídlo, kde podle návrhu měli bydlet chlapci. Ti byli umístěni v západním křídle spolu s děvčaty. (tamtéž, 105)

V západním křídle byl později vystavěn chrám, kam chodili sirotci sborově zpívat. Od poloviny 19. století zde žila pouze děvčata. Vychovatelský dům fungoval do roku 1917. V prostorách vychovatelského domu byla vybudována nemocnice spolu s porodními sály pro chudé a střední škola pro dívky (*Николаевское училище*). Po revoluci roku 1917 přestal vychovatelský dům fungovat a byl uzavřen i Kateřinský chrám. Roku 1918 vychovatelský dům koupila Centrální sovětská rada odborů (*Всесоюзный центральный совет профессиональных союзов*). Rada budovu kompletně zmodernizovala, aby vyhovovala jejím účelům. Vychovatelský dům se přejmenoval na Palác práce (*Дворец труда*).

Od roku 1938 v budově vychovatelského domu sídlila Vojenská akademie. Na rady architekta Ловейко nechal Stalin postavit druhou část pavilónu vychovatelského domu podle prvotních návrhů. (tamtéž, 105)

Манежная площадь

Náměstí bylo pojmenováno podle budovy jízďárny, kde se konaly koňské přehlídky. V dnešní době se budova jmenuje Výstaviště (*Центральный Выставочный*

зал). Dřívější názvy náměstí, nebo jejich částí, byly *Моисеевская площадь*, kde byl v 16. století postaven ženský klášter se hřbitovem. Další název ulice byl *Обжорный переулоч* (обжора – nenažranec). V roce 1990 se náměstí jmenovalo Náměstí padesátého výročí Velké říjnové socialistické revoluce (*Площадь Пятидесятилетия Октября*). (tamtéž)

V příloze č.10 je vidět přední část budovy bývalé jízdárny, která tu stojí od roku 1817. Roku 1825 byla pozměněna fasáda budovy podle návrhu О.И. Бова. Původně byla budova využívána ke koňským a vojenským přehlídkám. Od roku 1831 se zde konaly, mimo jiné, výstavy nebo koncerty. Počínaje rokem 1917 budova sloužila jako státní garáž.

V roce 1957 byla jízdárna zmodernizována a začala sloužit jako výstavní sál. Roku 2004 propukl velký požár, který zničil celé výstavní centrum, a z budovy zůstali pouze vnější stěny. (tamtéž, 315)

Na konci 20. století bylo vystavěno několik dekorativních balustrád a přízemních obchodních prostor, najdeme zde také několik sousoší zvířat, které představují postavy z ruských bajek (příloha č.11, 12) (tamtéž, 315)

Певческий переулоч

V 17. století v osadě *Певческий переулоч* žili zpěváci patriarchy. Během let 1626 - 1627, kdy byl náčelníkem osady Filaret (Филарете), žilo v osadě nejvíce 30 zpěváků. Na konci 17. století počet zpěváků vzrostl na 50 žijících ve vesnici. V roce 1700 se začalo pěvcům říkat kostelníci (*соборные*). Jejich působení bylo spjato s kremelským Uspenským chrámem, kde často zpívali.

Začátkem 18. století byli nejlepší zpěváci vyzváni, aby se přidali do sboru státních pěvců Petrohradu. Tento sbor se později jmenoval dvorní pěvecká kapela (*Придворная певческая капелла*). Po odchodu zpěváků byla oblast postupně zalidňována a osidlována kupci, šlechtici a vojáky.

Ulice *Певческий переулоч* nesl název především v 18. století. V 19. století se ulice jmenovala podle místního majitele a kapitána Svinina (*Свининский переулоч*). (tamtéž, 423)

Театральная площадь

Na náměstí Театральная площадь stojí dvě nejznámější divadla Moskvy, a to Velké divadlo (Большой театр) a Malé divadlo (Малый театр). Podle nich bylo náměstí pojmenováno. (tamtéž, 582)

Budova Velkého divadla byla postavena v roce 1825, budova Malého divadla roku 1820. Budova divadla Малый театр byl postavena na příkaz Kateřiny Petrovny v roce 1762. Divadlo bylo dostavěno a otevřeno zanedlouho poté, co byla otevřena moskevská univerzita. V divadle účinkovali studenti univerzity. Divadlo bylo postaveno na místech bývalého Kateřinského paláce (*Екатеринский дворец*), kde byl také vybudován operní dům (*Оперный дом*). Dříve se psalo divadlo s malým počátečním písmenem (малый театр), protože oproti Velkému divadlu bylo svou velikostí nesrovnatelné. (Нагибин 2012: 138)

Před Malým divadlem stojí památník dramatika Ostrovského. V příloze č. 13 je vidět budova Velkého divadla na Divadelním náměstí blízko Kremlu. Po pravici stojí Malé divadlo, které není na fotce zachyceno.

Závěrem této kapitoly bych chtěla zobecnit, co mi skupina názvů ulic spojených s profesemi přinesla. Tyto názvy ulic odvozené od profesí svědčí o tom, že ve městě žilo mnoho lidí různých povolání, která byla potřebná pro správný chod života města. Pokud bylo potřeba něco opravit, vyrobit, ve městě se vždy našli mistři svého řemesla.

V Moskvě žilo mnoho lidí, kteří se starali o blahobyt svých pánů. Jednak to byli kuchaři nebo zpěváci, ale také zde provozovali svou živnost kováři, stolaři, ševci, pekaři a další. Názvy profesí nám pomáhají zpětně odhalit, jaký typ lidí ve městě žil, a čím se tito lidé zabývali. Dozvídáme se, jaká činnost byla spojena s jejich obživou.

Názvy profesí nám poskytují ucelené informace o životě těchto lidí v Moskvě. Pojmenování profesí nám ukazuje, jak žila stará Moskva v minulosti. Ve velkých městech, obzvláště v hlavním městě, bylo výhodou to, že tam žili lidé různých profesí. Pokud bylo potřeba, jakoukoli opravu bylo možné provést ve městě, aniž by se muselo kvůli opravám odjíždět do vzdálených měst.

Lidé stejných profesí zakládali osady, kde se scházeli, žili a provozovali svou živnost. Názvy osad se zachovaly i poté, co se řemeslníci z daného území odstěhovali. Pojmenování po profesi bylo zachováno a nyní nám může pomoci ke zpětné analýze území, zjistit, proč se daná oblast tak jmenuje, podle čeho byla pojmenována či přejmenována apod.

2.8.3 Názvy ulic spojené s pěstováním plodin

Do další skupiny spadá jen několik názvů ulic spojených s pěstováním plodin nebo květin v dané oblasti. Patří sem 4 ulice, jejichž název vznikl odvozením od carských ovocných stromů, květinových zahrad, nebo odvozením od nějaké plodiny, v mém případě od angreštu. Ulice dále podrobněji rozeberu a poukážu na původ a vznik názvu ulic.

Берсенеvская набережная

Jak vznikl název dané ulice, není zcela jasné. Existují dvě verze. Podle jedné z nich byl název ulice odvozen od slova angrešt (берсень, крыжовник), který rostl blízko carských sadů. Podle druhé verze ulice vznikla odvozením názvu od velkého kamenného mostu, z kterého v dobách Ivana III. stál na stráži bojar П. Н. Берсень.

V dnešní době v ulici stojí továrna na čokoládu *Красный Октябрь*, která vyobrazuje na svých čokoládách tři medvíďata ze známé malby *Утро в сосновом лесу* od malíře Šiškina (*Шишкин*). Také v ulici stojí vysoký památník Petra I. k 300letému výročí založení ruského námořnictva (300-летие Российского флота, viz příloha č.14). (Вострышев 2010: 48)

Большая Садовая улица

Ulice byla pojmenována podle parků s květinami, kterých bylo podél ulic velké množství. V ulici *Большая Садовая улица* najdeme známý byt č. 50 z Bulgakova románu – *Mistr a Markétka*, kde přebýval mág Woland se svou družinou v Moskvě (viz příloha č.15). (tamtéž, 498)

Старосадский переулок

V 15. století v ulici *Старосадский переулок* měl car Ivan III. své zahrady s ovocnými stromy. V 16. století se této oblasti říkalo Staré sady. Bývalé názvy ulic: *Квасной переулок* (podle místa, kde se vařil kvas, nápoj podobný pivu), *Кисельный переулок* (kde se vařil ruský kysel, nápoj hustý jako kompot), *Космодамианский переулок* (pojmenován podle chrámu Kosmy a Damiána z 19. století). (tamtéž, 558)

Цветной бульвар

Ulice získala svůj název díky mnoha květinářstvím, které se sem přemístili z ulice *Театральная площадь*. Ulice vznikla roku 1825 a v jedné části kdysi býval trh s květinami. Ulice byla velmi pestrobarevná díky různým květinám, které se zde prodávali. (tamtéž, 627)

2.8.4 Názvy ulic spojené s přírodou

Do této skupiny jsem zařadila 8 ulic, které jsou spojeny s přírodou, poli, zelení, loukami a vším, co k přírodě patří. Ulice *Руновский проспект* získala pojmenování podle pozemku, kde se zpracovávalo ovčí rouno (tamtéž, 492). Ulice *Большая Полянка* vznikla podle mnoha polí, na kterých se pěstovalo obilí. *Поляна* znamená v ruštině palouk, proto je ulice zařazena do skupiny ulic spojených s přírodou. Název *Подкопаевский переулоч* vznikl podle lomu, kde se těžila hlína (tamtéž). Ulice *Подгорская набережная* byla nazvána podle úpatí strmého svahu u řeky Jauzy (*Яуза*). Ulice *Балчуг*, *Болотная набережная* a *Поклонная улица* dále podrobněji popíšu a rozeberu.

Улица Балчуг

Název ulice vznikl odvozením od tatarského slova *балчех*, což znamená špína. V období větších dešťů byla zem velmi dlouho mokrá a rozbahněná a trvalo nějakou dobu, než půda vyschla. Po další velké záplavě byl roku 1783 vykopán odvodňovací kanál. (tamtéž, 37)

Болотная набережная

Náměstí bylo pojmenováno podle nížiny, které se říkalo *болото*. Nížina ležela mezi pravým břehem řeky Moskvy a odvodňovacím kanálem u Kremlu. V jarním období se řeka Moskva často vylévala ze svých břehů a území bylo velmi podmáčené.

V 17. a 18. století oblast *Болото* sloužilo jako popraviště. Od 18. století zde byl trh s chlebem. Až do 19. století v ulici vyrostlo mnoho obchodů. Trh na náměstí *Болотная площадь* byl údajně jedním z nejspinavějších trhů ve městě vůbec. Každý den se na trh dováželo až 18 vozů ovoce, které museli prodejci kontrolovat, zda není plesnivé. Chudí lidé vyřazené ovoce jedli. Trh zapáchal hnilobou a vůně se linula všude

kolem. Blízko trhu, v ulici *Кокоревский бульварь*, se scházeli prostitutky a podezřelé osoby, páchající trestnou činností. (tamtéž, 59)

Zajímavostí je, že nábřeží *Болотная набережная* proslulo svými stromy, ověšenými zámky bez klíčů. Zámky zde dávají mladí milenci a novomanželé, kteří tím tak stvrzují svůj sňatek a oddanost jeden druhému (viz příloha č. 16). (www.lori.ru)

Поклонная улица

Ulice dostala název podle vyvýšeniny *Поклонная гора*, odkud bylo vidět na město. Scházeli se tam kněží a poutníci, kteří se klaněli Bohu. Vyvýšenina 167 metrů vysoká byla dobrým orientačním bodem během bojů a často sloužila jako strategické místo. V současné době je v ulici postaven pomník Vítězství nad Napoleonem, byl zde také vybudován Park vítězství. (Вострышев 2010: 445)

2.8.5 Názvy ulic spojené s vodstvem

Do následující skupiny spadá 6 ulic, které mají vodu jako společný znak. Uvedené ulice se nacházejí poblíž rybníka nebo řeky, ke kterému se váže historie místa. Do této skupiny patří ulice *Большой Патриарший переулоч*, *Москворецкая набережная*, *Неглинная улица*, *улица Кузнецкий мост*, *Трубная площадь*, *Чистопрудный бульвар*. Všechny ulice jsem vypsal a dohledala vznik jejich pojmenování.

Большой Патриарший переулоч

V dané oblasti se nachází rybník (*Патриарший пруд*), podle kterého byla pojmenována ulice. V 17. století na dvoře patriarchy na místě nazvaném *на Козьем болоте* se nacházely tři rybníky, které se jmenovali také *Патриаршине пруды*. Na začátku 19. století byly dva z nich zasypany a zůstal pouze jeden. Důkazem, že zde existovaly tři rybníky, zůstává název ulice *Трехпрудный переулоч*. (tamtéž, 442)

V novinách *Рабочая Москва* v roce 1932 vyšla o ulici *Патриаршине пруды* následující zpráva: „В саду у пруда организуется эстрада, детские игры, детский тир, политехническая станция, площадка для крокета, волейбола, комната смеха и др.“ (citace z Вострышев 2010: 442) Z toho vyplývá, že místo bylo rušné a určené především k aktivnímu odpočinku.

Москворецкая набережная

Москворецкая набережная byla pojmenována podle mostu, který na ulici přímo navazuje a také podle řeky Moskvy, přes kterou most vede. Pokud přejdeme nábřeží, dostaneme se na Rudé náměstí. Most vede přes řeku již od 17. století. V té době zde stál pouze dřevěný most, podepřený sloupy, na místo kterého v polovině 18. století postavily most nový s kamennými pilíři. V roce 1871 dřevěné oblouky shořely a byly zaměněny železnými podpěrami. (tamtéž, 343)

Неглинная улица

Ulice dostala název podle řeky Neglinky, která těmito místy protéká. Řeka *Неглинная* (také *Неглинка*) je levým přítokem řeky Moskvy. Od 17. století měla řeka několik synonymických názvů: *Неглинна*, *Неглимна*, později se jí začalo říkat *Неглинная*, *Неглинка*. Slovo *Неглинная* se váže ke slovu *глина* (hlína) a k jílovitému dnu řeky. (tamtéž)

Další verzí, jak si vysvětlit vznik jména ulice, může být odvozením od slova *неглинок*. Toto slovo označuje bahnité místo u pramene řeky. Nejpravděpodobnější verze vzniku názvu spojuje název této ulice s litevským slovem *gilme*, které překládáme slovem hloubka (*глубина*), což může napovídat o nízké hladině vody v řece. Řeka *Неглинка* byla často nazývána *Самотекой*, podle soutoku řek *Неглинка* s řekou *Напрудная*. (tamtéž, 358)

Řeka *Неглинная*, která vytéká z močálu *Паненское болото*, se může pochlubit svou délkou 7,5 km. Přes řeku byly postaveny 4 mosty – Воскресенский, Кузнецкий, Троицкий a Петровский. Díky dobré poloze ve městě, blízko ulice Petrovka a Smolenské ulice, zde vzniklo mnoho obchodů a restaurací, a také Petrovská pasáž. V této oblasti najdeme lázně (Сандуновские бани), které byly rekonstruovány během let 1894 a 1895. Na fasádě budovy lázní je zobrazen reliéf jezdce a ženy hrající na lyru. (Чудова 2011: 151)

Улица Кузнецкий мост

Název ulice vznikl od mostu, který vedl přes řeku Neglinku. Kuzněcký most byl zbourán začátkem 19. století, kdy byla řeka svedena do podzemních kanálů. Části ulice, na levé straně řeky, se koncem 15. století začalo říkat Kuzněcký vrcholek.

Název Kuzněcký byl spojen s moskevským knížetem Ivanem III., který zde nechal založit dílny pro kováře (tzv. слобода кузнецов). (www.world-art.ru)

Трубная площадь

Za vlády Kateřiny II. (1789 – 1791) byl nedaleko od koryta řeky *Неглинная* postaven vodní kanál a koryto bylo zasypano zeminou. Nad kanálem byly vybudovány ulice. V letech 1817 – 1819 byl tříkilometrový úsek řeky sveden do podzemních trubek. Díky stavbě kanálu bylo náměstí pojmenováno *Трубная площадь*. (Вострышев 2010)

Odvodňovací kanály v podzemí se často zanášely blátem, a proto docházelo k častým zatopením okolních ulic. V roce 1966 byl vystavěn další odvodňovací kanál, kterým voda přitékala do řeky Moskvy. Kanál byl vybudován v místech dnešního hotelu Москва. (tamtéž, 359)

Чистопрудный бульвар

Název ulice byl odvozen od rybníku, který se jmenoval Чистый пруд. Rybníku se dříve říkalo nečistý (поганный пруд), protože tu byli zavražděni všichni pohané, kteří byli hozeni do vody. Odtud vznikl název ulice.

Ujal se také název v množném čísle, a to Чистые пруды, i když existoval pouze jeden rybník. Náměstí má rozlohu 1,2 hektarů. Hloubka rybníku je zhruba 1,2 metrů. Břehy rybníka byly zpevněny železobetonovými oporami. Od 18. století se v zimě rybník využívá jako kluziště, které bylo jedno z prvních v Moskvě. Ulice je dobře dostupná, protože se v blízkosti nachází stejnojmenná zastávka metra. (tamtéž, 640)

2.8.6 Názvy ulic spojené s názvy dalších ruských měst

Do této skupiny jsem zařadila ulice, které poukazují na směr cesty - cesta na Tver, cesta do Smolensku. Sem patří také nejstarší a nejznámější ulice *Arbat*, dále ulice *Большая Дмитровка*, *Смоленская улица* a *Тверская улица*.

Улица Арбат

Ulice Arbat je nejstarší ulicí v Moskvě. Slovo *Arbat* je arabského původu a označuje předměstí. V minulosti byl za město považován pouze Kreml. Název ulice se pravděpodobně objevil s krymskými Tatary nebo kupci, kteří v oblasti žili během jejich pobytu v Moskvě. (tamtéž)

Druhá verze vzniku názvu ulice byla podle slova *арба*, kde se vyráběly povozy (arabsky „арбы“). Na začátku 17. století v ulici žili dělníci, kteří pracovali pro dílnu

na výrobu děl (*черные, посадские люди*). V polovině 17. století byla ulice přejmenována na Smolenskou ulici, protože vede směrem ke Smolensku, ale název se neujal. (www.world-art.ru)

V 19. století na Arbatu stavěli své domy šlechtici, kupci a důstojníci. Část Arbatu byla zničena kvůli stavbě Kalininovy třídy, dnes je na těchto místech ulice Nový Arbat (Новый Арбат), kde se nachází mnoho šedivých výškových budov.

S Arbatem je spojeno jméno básníka Bulata Okudžavy (1924-1997). Jeho bronzovou, kráčející, sochu najdeme v ulici (viz příloha č. 17). Ulici Arbat věnoval jednu ze svých nejpopulárnějších písní. V písni teskní po starém, krásném Arbatu a lituje, že část ulice musela být zbourána kvůli výstavbě Nového Arbatu. (Вострышев 2010)

Text písně o Arbatu od Bulata Okudžavy:

„Ты течёшь, как река, странное название,
И прозрачен асфальт, как в реке вода,
Ах, Арбат, мой Арбат, ты мое призвание,
Ты и радость моя, и моя беда.
Ах, Арбат, мой Арбат, ты мое призвание,
Ты и радость моя и моя беда.

Пешеходы твои, люди невеликие,
Каблуками стучат, по делам спешат,
Ах, Арбат, мой Арбат, ты моя религия,
Мостовые твои подо мной лежат.
Ах, Арбат, мой Арбат, ты моя религия,
Мостовые твои подо мной лежат.

От любви твоей вовсе не излечишься,
Сорок тысяч других мостовых любя,
Ах, Арбат, мой Арбат, ты мое отечество,
Никогда до конца не пройти тебя.
Ах, Арбат, мой Арбат, ты мое отечество,
Никогда до конца не пройти тебя.“

(cit. z www.tekst-pesni.tut.ru)

Ulice Arbat byla první pěší třída v Moskvě. Začíná na Arbatském náměstí, kde stála Arbatská brána, kterou se vstupovalo do města, a končí na Smolenském náměstí, kde uvidíme budovu Ministerstva zahraničí ve stylu stalinského empíru. V ulici

je mnoho malířů, kteří lidem malují jejich portréty a další obrazy. Také se zde nacházejí pouliční muzikanti, stánky se suvenýry a knihami. Dnes je *Arbat* oblíbenou turistickou destinací. (Клементова 2009: 37)

Улица Большая Дмитровка

Ulice byla pojmenována podle osady *Дмитровская слобода*, která se zde nacházela. Cesta vedla v 16. století z Dmitrova směrem do Moskvy. Vesnice stála poblíž obchodní cesty na město Dmitrov, od které byl odvozen název ulice. Blíže k Moskvě bydlela šlechta. Ze staré osady se vyčlenila časem *Новая слобода*. (Вострышев 2010: 143)

Смоленская улица

Název *Smolensk* vznikl od slova *смоль* (smůla, pryskyřice), kterou lidé získávali ze stromů borovic. (www.dic.academic.ru)

V letopisech se o městě psalo už v 9. století. Na konci 16. století vedla touto ulicí cesta do Smolensku, což bylo starobylé ruské město u řeky Dněpr. Město bylo centrem Smolenského knížectví. V roce 1812 napoleonské vojsko na Smolensk zaútočilo. Během Velké vlastenecké války (1941-1945) se stalo město polem bitvy sovětských a německých fašistických vojsk. Smolenská obranná akce pomohla na více než půl roku zadržet nepřítele, který táhl na Moskvu. (www.world-art.ru)

Тверская улица

Ulice byla pojmenována podle významné cesty, která v 15. století vedla do města Tver. V 17. století se této ulici také říkalo *Большая мостовая улица*, protože byla po celé své délce vydlážděna. V letech 1932-1990 nesla ulice název *улица Горького*, na počest známého spisovatele Maxima Gorkého (původní jméno Alexej Peškov). V Tverské ulici byly postaveny přepychové domy, hotely a obchody v celé Moskvě, byla zde vybudována první železniční cesta s koňským povozem a otevřeno první kino. (www.world-art.ru)

V ulici *Тверская* najdeme památník zakladateli města, Juriji Dolgorukému. Památník byl postaven roku 1947, v roce oslav 800 let hlavního města Moskvy. Dále zde nalezneme také památník Vladimiru Majakovskému, zakladateli futurismu. Socha byla postavena v roce 1958 a architekt sochy, A.P. Kubalnikov, byl vyznamenán za svou práci Leninskou cenou. (Клементова 2009: 35)

Тверская улица patří k nejvýznamnějším ulicím v Moskvě. Najdeme zde i budovu moskevské radnice. V roce 1826 v ulici pobýval Alexandr Sergejevič Puškin, který píše o Tverské ulici ve svém románu Evžen Oněgin. (Вострышев 2010)

Přikládám úryvek z knihy:

„ ... Вот уж по Тверской
Возок несется чрез ухабы.
Мелькают мимо будки, бабы,
Мальчики, лавки, фонари,
Дворцы, сады, монастыри,
Бихарцы, сани, огороды,
Купцы, лачужки, мужики,
Бульвары, башни, казаки,
Аптеки, магазины моды,
Балконы, львы на воротах,
И стаи галок на крестах.“

(Пушкин 2011, 38.hlava)

Ulice se od těchto dob v mnohém změnila, i když lvi na bráně (львы на воротах) se zachovali dodnes. Lvi dnes hlídají vchod do muzea současné historie Ruska (Музей современной истории России). Dřívější název muzea bylo muzeum revoluce (Музей Революции). Tverská ulice je považována za architektonickou památkou stalinské doby. (Вострышев 2010: 576)

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá místními názvy Moskvy. Cílem práce bylo analyzovat názvy ulic v oblasti *Садовое кольцо*, rozdělit je do skupin a následně popsat původ názvů ulic.

Bakalářská práce se skládá ze dvou hlavních částí, a to z části teoretické a praktické. Teoretická část je rozdělena do 4 kapitol. První kapitola je věnována onomastice jako vědnímu oboru, který se zabývá vlastními jmény. V podkapitole se zaměřuji na dělení onomastiky.

Druhá kapitola pojednává o kritériích třídění vlastních jmen podle lingvisty Rudolfa Šrámka. Popisuji jeho dělení vlastních jmen na jména přímá a nepřímá, jména předložková a nepředložková, jména primární a sekundární.

Ve třetí kapitole najdeme dělení vlastních jmen podle Alexandry Vasiljevny Superanské a její definici oboru onomastika. Dále následuje dělení vlastních jmen na vlastní jména životná a pojmenování neživých předmětů a mnoho dalších členění. A. V. Superanská si myslí, že je třeba správně rozdělovat onomastiku kvůli lepší orientaci. Proto autorka využívá mnoho rozdělení vlastních jmen do různých skupin.

Poslední kapitolou teoretické části je obor topomastika a vlastní jména, která se nazývají toponyma. Pro mou práci byla nejdůležitější skupina urbanonym, kam spadají názvy ulic a malých objektů. Vladimír Šmilauer považuje topomastiku za samostatnou vědu, a proto jsem i já tomuto oboru věnovala samostatnou kapitolu. Uvedla jsem, co je hlavním předmětem topomastického výzkumu, a která vlastní jména řadíme do toponym.

V teoretické části jsem nejvíce pracovala s knihami: R.Šrámek - Úvod do obecné onomastiky, A.B. Суперанская - Общая теория имени собственного, J. Filipes, F. Čermák - Česká lexikologie a také s knihou V. Šmilauera - Osídlení Čech ve světle místních jmen, které mi byly největší oporou při zpracování teorie vlastních jmen.

Na začátku praktické části jsem se zaměřila na historii města Moskvy, informace o hlavním městě s poukázáním na číselné údaje a zajímavosti. Také jsem vypsala největší města Ruské federace. Důležité bylo objasnit etymologii slova *Москва*, *улица*, *площадь*, *переулок*, *тупик*, *бульвар*, nebo od jakých jmen byla odvozena. Pro tuto část jsem použila knihy L. Skokan - Reálie Ruska, L. Stěpanová, Z. Vychodilová - Reálie současného Ruska, Ю.А. Матюхина – История России за 24 часа.

Dále jsem uvedla své vlastní klasifikace ulic ve čtvrti Садовое кольцо podle různých znaků: slov *малый, средний, большой; первый, второй, третий*; dvouslovné a víceslovné názvy. Nejdůležitějším členěním bylo rozdělení ulic podle společných znaků dané skupiny (např. názvy ulic spojené s vodstvem nebo pěstováním plodin). V paragrafu 2.8 je vypsáno všech 6 skupin se společnými rysy.

K praktické analýze ulic jsem využila 367 excerpčních materiálů, které jsem roztrídila do skupin. Nejpočetnější skupinou byly ulice pojmenované podle známých osobností (například ulice Leninova, Haškova, Puškinova). Tuto skupinu jsem dále k analýze nevyužila, protože název ulice byl zřetelný. Poté jsem pracovala jen s ostatním materiálem. Nejvíce jsem pracovala s knihou M.I. Vostryševa – Encyklopedie Moskvy, která mi pomohla s objasněním vzniku názvu ulic. Vytvořila jsem 6 skupin, přičemž nejpočetnějšími skupinami byly názvy podle profesí a chrámů.

U skupiny profesí jsem došla k závěru, že ve městě žilo mnoho lidí, kteří sloužili vyšší šlechtě jako poddaní, nebo pro ně zajišťovali různé služby. Ve staré Moskvě žilo mnoho mistrů, kteří rozuměli svému řemeslu a dokázali vyrábět nejrůznější předměty. Uvést mohu tiskaře, kuchaře, pekaře, řezníky, stolaře, svářeče, ševce, kováře, zpěváky, skladatele, vychovatele nebo také rolníky, kteří se starali o dobytek a zpracovávali zemědělské produkty (mléko, maso, kůži, kožešinu). Mnoho mistrů zakládalo společné osady, kde žili pohromadě. Časem byli tito lidé vytlačeni vyšší šlechtou a byli donuceni odejít z osady. Založili si svou vesnici na jiném místě. Město potřebovalo lidi různých profesí a názvy ulic jsou toho jasným důkazem. Díky těmto poznatkům víme, jak žila stará Moskva v minulosti.

Ve skupině názvů chrámů mohu potvrdit, že Rusko bylo velmi nábožensky založená země a dokládá to velké množství chrámů a klášterů, které jsou zasvěceny různým svatým. Ve městě vyrostlo mnoho chrámů, i když několik z nich bylo v minulosti zbouráno. Některé z chrámů stojí dodnes, pouze byly přejmenovány. Původní název se můžeme dozvědět z knihy Москва энциклопедия, kde je každému chrámu v nějaké ulici věnováno několik vět, které nám pomáhají pochopit minulost dané oblasti. U všech excerpací, se kterými jsem se během mé bakalářské práce setkala, byl název chrámu alespoň jednou pozměněn. Jednak došlo ke změně názvu podle jména jiného svatého, nebo podle události, která se stala v okolí.

Dále jsem pracovala s knihami О. Клементова - Москва путеводитель, В. Муравьев - Московские улицы, Ю. Нагибин - Книга о старой Москве,

А.Г. Харитон - Улицы современной Москвы nebo А. Чудова - Улицы Москвы, Иллюстрированный путеводитель.

Na konci mé práce následuje pětistránkové resumé v ruském jazyce, bibliografie, přílohy a anotace.

V příloze jsem uvedla všech 367 excerpí, seřazených podle abecedy, fotografie názvů ulic, mapy města, obrázky a další přílohy.

Téma mé bakalářské práce bylo velmi inspirativní, díky němu jsem objevila mnoho zajímavostí. Dozvěděla jsem se hodně informací o životě staré Moskvy, čím se lidé živili, jak město vypadalo v minulosti, a jak se postupem času měnilo. V jedné z částí uvádím zajímavé číselné informace, kolik najdeme v Moskvě ulic, silnic, hotelů, vysokých škol apod.

Toto téma se opírá jak o lingvistické, tak o poznatky z reálií. Často jsem pracovala s mapou Moskvy, z níž jsem vypisovala všechny názvy ulic ve čtvrti Садовое кольцо, a seznámila jsem se tak podrobněji s městem, v němž jsem strávila měsíc na studijní stáži na Moskevské státní univerzitě M.V. Lomonosova. Tímto bych také chtěla poděkovat vedení katedry slavistiky Univerzity Palackého, díky kterému jsem mohla do Ruska vycestovat.

Čerpala jsem především z ruských zdrojů, čímž jsem si rozšířila svou slovní zásobu. Naučila jsem se třídit nasbíraný materiál a dále s ním pracovat, což je pro mne velmi užitečná zkušenost pro další vědecké práce, které mě čekají v navazujícím studiu.

РЕЗЮМЕ

Моя дипломная работа - посвящена местным названиям Москвы, прежде всего улицам в Центральной области *Садовое кольцо*. Моей главной задачей был анализ предлагаемых улиц, разделение улиц на группы по улицам, связанным с названием храмов, профессий, воды, выращиванием растений, других городов и т.п.

Для этой работы надо было собрать не менее 300 названий улиц. Указанные наименования нужно было разделить на отдельные и описать их в рамках созданной классификации. У меня было 367 улиц, которые я далее анализировала. Надо было объяснить происхождение названий улиц, выяснить, чем было мотивировано название улицы, сколько раз она была переименована и какие слои населения проживали в названных районах Москвы.

Предлагаемая дипломная работа состоит из двух частей: теоретической и практической. Теоретическую часть можно разделить на четыре главные раздела. В теоретической части я сосредоточилась на изложении теории имен собственных в трудах известных лингвистов А.В. Суперанской и Рудольфа Шрамека.

В первом разделе я излагаю, что такое *ономастика*. Ономастика является научной дисциплиной, отдел языкознания, который занимается именами собственными. Главной задачей ономастического исследования являются *имена собственные*. Главная функция имен собственных – наименование объектов одного типа. По мнению Рудольфа Шрамека ономастика является не побочной, а главной наукой.

Во втором разделе я писала прежде всего о критериях разделения имен собственных, как эту тему уже разработал известный лингвист Рудольф Шрадек. В соответствии с его работой, я указала на разделение имен собственных на прямые и не прямые имена собственные, имена с предлогом или без них и имена примарные и секундарные.

Третий раздел называется *Имена собственные*. Речь идет о классификации имен собственных и что они обозначают. В этом разделе я использовалась материалом А. В. Суперанской, которая пишет о данной проблематике гораздо подробнее, чем чешские лингвисты.

Термин *ономастика* А.В. Суперанская понимает двумя способами: как комплексную науку имен собственных или термин может

обозначать только отдельные имена собственные, где употребляет термин *онимум*. А.В. Суперанская думает, что работ на данное тема очень мало и надо думать над следующими работами, которые могли бы помочь с объяснением некоторых фактов и соединить ономастическую терминологию. Главная наука, которая рассматривает *имена собственные*, есть *лингвистика*. Много научных дисциплин использует ономастику как свою побочную науку.

А.В. Суперанская делит ономастику на чистую и прикладную. Термин *ономастика* дефинует как науку, возникшую как прикладную науку, которая необходима для работ историков, географов и этнографов. В подразделе приведены разные типы класификации по словам А.В. Суперанской.

В следующем разделе я работала с материалом В. Шмилауэра, который дает описание *топонимов*. *Топонимы* являются, по его мнению, главной, самостоятельной наукой, а не вспомогательной наукой для историков.

В данную группу имен собственных входит названия природных объектов, которые человек назвал в течение своего познания. Сюда входит также подгруппа *урбанонимы*, которая очень важна для моей работы, так как они представляют названия улиц и малых объектов. В подразделе я сосредоточилась на деление *топонимов*, прежде всего по *положительному* и *отрицательному рельефу Земли*, например *спелеонимы*, *гидронимы* и т.п. К группе *ойконимов* принадлежит природные объекты, усовершенствованные человеком. Можно назвать также *остронимы*.

В первой части работы я пользовалась прежде всего книгами *Общая теория имени собственного* А.В. Суперанской, Rudolf Šrámek - Úvod do teorie vlastních jmen, Filipec, Čermák – Česká lexikologie, Šmilauer - Osídlení Čech ve světle místních jmen, которые мне помогли объяснить данную проблематику.

Задачей дипломной работы было разделить улицы в ограниченном пространстве, в районе Садовое кольцо в Москве. Я собрала 367 наименований улиц, которыми я далее пользовалась и сортировала их. Все выписки приведены в приложении № 1.

В работе я указываю все мои классификации улиц. К тому относится деление улиц по наименованию, создание групп и выяснение происхождения названия данной улицы. Я составила 6 групп, в которые входит разные типы улиц по их совместным чертам. Я образовала группу улиц, наименования которых связано с названиями храмов, профессий и т.п.

Другие классификации указывают на разнообразность наименований улиц в Москве. Некоторые улицы были названы по местонахождению (улица стоит у реки Москвы или улица была у реки Неглинной, которая протекала через этот район), по размеру (большая, средняя, малая улица), по типу улиц (улица, площадь, переулок, тупик, бульвар), наименование улиц с помощью числительных (первый, второй, третий).

В начале практической части я кратко описываю историю города Москва (главные поворотные моменты в истории города), даю информацию о столице Российской Федерации и интересные справки о городе в числах (сколько есть улиц, театров, музеев, вузов в Москве) и указание 15 самых крупных городов Российской Федерации, так называемые *города-миллионеры*.

Главными источниками для практической части являются пособие: Stěpanová, Vychodilová – Reálie současného Ruska, из русский книг прежде всего Матюхина – «История России за 24 часа», Клементова – «Москва, путеводитель».

Далее важно было узнать, как возникло происхождение слова *Москва, улица, переулок, площадь, бульвар* или *тупик*. В практической части включены также основные информации о реке Москве, за которыми последовали разные типы классификаций улиц.

Моей главной классификацией есть разделение улиц по совместным чертам данных групп. Самой большой группой были улицы, наименованные по именам известных людей (улица Пушкина, Гоголя, Ленина), но я этим типом улиц не занималась и не включила их в главную классификацию, потому что здесь ясно, что название улицы произошло от имен. Я сформировала 6 основных групп, с которыми я далее работала и объясняла происхождения названий улиц.

В последнем разделе практической части работы я интересовалась уже созданными группами улиц, в которые я включила несколько улиц по мотивации наименований. Первой категорией наименований улиц, являются улицы, связанные с названиями храмов. Туда входит 16 улиц, например *Большой Сухаревский переулок*, который получил название улицы от *Сухаревской башни*, которая стояла на улице. *Большой Власьевский переулок* получил наименование в честь епископа *Власа*, который помогал людям излечиться от заболеваний, прежде всего в области горла.

Улицы, связанные с храмами, дают нам сведения о том, что в старой Москве находилось много храмов и некоторые из них стоят до сих пор. Также можно

подтвердить, что в России был очень верующий народ. Для того надо было в прошлом строить храмы, где люди могли молиться за спасение своей души. Некоторые храмы были переименованы или разрушены, некоторые из них стоят на своем месте по сей день.

Все улицы данной категории выписаны, около 5 улиц описано подробнее. К некоторым известным улицам я прикладываю также образец улицы, для лучшего представления об улице.

При определении происхождения названий улиц я пользовалась более всего книгой М.И. Вострышева *Москва энциклопедия*, где выписаны все улицы, площади, переулки в Москве. У каждой улицы подробно описана ситуация в прошлом, происхождение названия и переименования данной улицы. Также упомянуто, какой известный человек жил в улице, какой храм построен в улице и т.п.

Следующей категорией улиц является группа наименования улиц, связанных с профессиями. В эту категорию входит наибольшее количество улиц. Например, *Газетный переулок* получил название от издательства, которое издавало газету *Московские ведомости*. Улица *Солянка* названа по складу соли, который находился на улице. На улице *Поварская* жили повары, в районе *Воспитательный проезд* был построен воспитательный дом, где учились сироты. На улице *Певческий переулок* жили певцы, которые пели своему государю на царском дворе.

Тот факт, что в Москве много улиц, названных по профессиям людей, свидетельствует о том, что в городе жило много людей разных профессий. Эти люди нужны были для правильного хода жизни в городе. Некоторые слои населения помогали царю, повара готовили еду для царской семьи, певцы пели царю, котельники изготавливали металлическую посуду. Они помогали другим, если те хотели с чем-то помочь, например, сапожники ремонтировали их ботинки, столяры делали столы, пекари пекли хлеб и тому подобное. Мастера жили вместе в поселках или маленьких слободах, но постепенно их вытеснило дворянство и они должны были искать другое место жительства.

В категорию улиц, связанных с выращиванием, входит 4 улицы по данной тематике. Речь идет о выращивании растений или каких-то плодов или цветов. Наименование *Берсневская набережная* возникло от слова *берсень*, который в данной области рос. Поэтому улица была наименована по нему. В области *Садовая улица* расцветало много цветов издесь находились царские сады. На улице

Старопанский переулок росли также плодивые деревья, которые принадлежали к царскому двору. И на улице *Цветной бульвар* находилось много рынков с цветами, по которым улица получила свое название.

Следующая группа улиц связана с природными наименованиями. Здесь найдем улицы по названию лугов, зелени и всего, что принадлежит к природе. В эту категорию включено несколько улиц, например *улица Балчуг*, название, производное от слова *балчег*, что обозначает грязь. *Болотная улица* наименована по *болоту*, что есть обозначало низину. В прошлом болото служило также как эшафот.

В группу, связанную с водными пространствами входят улицы с наименованиями близкими к рекам, воде. В Москве течет река Москва и также река Неглинная, по которым названы улицы.

В последнюю категорию, связанную с городами России, я выписала например, улицу Арбат, которая является самой старинной улицей Москвы. Об Арбате написал песню Булат Окуджава, который прожил много лет в этой области. Туда входит также улица Тверская, которая упоминает направление на старый город Тверь.

В практической части я использовалась книгами М.И. Вострышев - Москва энциклопедия, В. Муравьев - Московские улицы, Ю. Нагибин - Книга о Старой Москве, А.Г. Харитон - Улицы современной Москвы, А. Чудова - Улицы Москвы. В конце дипломной работы я написала заключение, библиографию и все приложения.

BIBLIOGRAFIE

- 1 Filipec, J., Čermák, F.: Česká lexikologie. Praha: Academia, 1985
- 2 Skokan, L.: Reálie Ruska. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2004
- 3 Stěpanova, L., Vychodilová, Z.: Reálie současného Ruska. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011
- 4 Šmilauer, V.: Osídlení Čech ve světle místních jmen. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960
- 5 Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky. Brno: Masarykova univerzita, 1999

- 6 Вострышев, М. И.: Москва : Все улицы, площади, бульвары, переулки. Алгоритм : Эксмо, 2010
- 7 Клементова, О.: Москва, путеводитель. Москва: ООО издательство «Эксмо», 2009
- 8 Матюхина, Ю.А.: История России за 24 часа. Феникс, 2012
- 9 Муравьев, В.Б.: Московские улицы. Секреты переименований. Эксмо, 2006
- 10 Нагибин, Ю.: Книга о старой Москве. Рипол-Классик, 2012
- 11 Пушкин, А.С.: Евгений Онегин. Феникс, 2011
- 12 Суперанская, А.В.: Общая теория имени собственного. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009
- 13 Харитон, А.Г.: Улицы современной Москвы. Справочник. Москва: «Инфориздат», 2009
- 14 Чудова, А.В.: Улицы Москвы. Иллюстрированный путеводитель. АСТ, 2011
- 15 Шелаева, Е.П.: Москва в фотографиях. Конец XIX –начало XX века. Лики России, 2011

Slovníky:

- 16 Копецký, L.V.: Školní rusko-český slovník. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965
- 17 Lingea s.r.o.: Slovník českých synonym a antonym. Brno: Lingea, 2007
- 18 Machek, V.: Etymologický slovník jazyka českého. LNL, 1997
- 19 Pražák, J.: Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický. Terminologický slovník zeměměřičství a katastru nemovitostí. [online]. [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: http://www.vugtk.cz/slovník/4933_choronymum

Elektronické zdroje:

- 20 Chlumský, J.: Svědci k nám hovoří. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://catholica.cz/index.php?id=4663>
- 21 Český statistický úřad. [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/home>
- 22 Infogram. Portál pro podporu informační gramotnosti. [online]. Dostupné z: <http://www.infogram.cz/article.do?articleId=1235>
- 23 Pravoslavná církevní obec v Olomouci. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.pravoslavnaolomouc.cz/ODK/BOHO/SVAT.HTM>
- 24 World Art. Art in all displays. [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.world-art.ru/street.php?id=1066>
- 25 Московский международный портал. [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: http://moscow.ru/ru/government/capital_russia/visiting_card/
- 26 Официальный сайт Правительства Москвы. [online]. [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.mos.ru/about/history/>
- 27 Справочно-информационный портал ГРАМОТА.РУ. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.gramota.ru/slovari/dic/?word=%F3%EB%E8%F6%E0&all=x>
- 28 СОКР - словарь сокращений. [online]. [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: <http://www.sokr.ru/>
- 29 Толковый словарь Ушакова. [online]. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://dic.academic.ru/contents.nsf/ushakov/>
- 30 Текст песни и переводы песен. [online]. [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <http://tekst-pesni-tut.ru/song/show/10567/bulat-okudzhava/tekst-pesni-i-perevod-pesenska-ob-arbate/>
- 31 Федеральный образовательный портал ЭСМ. [online]. [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: www.ecsocman.hse.ru
- 32 Этимологический словарь. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://etymological.academic.ru/3737>
- 33 Электронная Москва. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://mosopen.ru/streets>

ПРÍЛОЖУ

Ā.1 - Hlavní klasifikace – názvy všech ulic ve Ātvrti Садовое кольцо (367 ulic celkem)

1. Академика А.К.Сахарова
2. Ананьевский переулок
3. Армянский переулок
4. Архангельский переулок
5. Ащеуловский переулок
6. Банковский переулок
7. Барашевский переулок
8. Батин переулок
9. Белгородный переулок
10. Берниковская набережная
11. Берниковский переулок
12. Берсеневская набережная
13. Благовещенский переулок
14. Бобров переулок
15. Богословский переулок
16. Богоявленский переулок
17. Болотная площадь
18. Болотная улица
19. Большая Бронная улица
20. Большая Никитская улица
21. Большая Сухаревская
площадь
22. Большая Садовая улица
23. Большая Татарская улица
24. Большой Гнездниковский
переулок
25. Большой Головинский
переулок
26. Большой Златоустинский
переулок
27. Большой Кисельный
переулок
28. Большой Кисловский
переулок
29. Большой Каретный переулок
30. Большой Казенный переулок
31. Большой Козихинский
переулок
32. Большой Козловский
переулок
33. Большой Левшинский
переулок
34. Большой Николоворобинский
переулок
35. Большой Обчинниковский
переулок
36. Большой Ордынский
переулок
37. Большой Палашевский
переулок
38. Большой Патриарший
переулок
39. Большой Путинковский
переулок
40. Большой Ржевский переулок
41. Большой Сергиевский
переулок
42. Большой Спасоглинищевский
переулок
43. Большой Сухаревский
переулок
44. Большой Татарский переулок
45. Большой Трехсвятительский
переулок
46. Большой Толмачовский
переулок
47. Большой Харитоньевский
переулок
48. Большой Черкасский
переулок
49. Борисоглебский переулок
50. Боярский переулок
51. Бродниковский переулок
52. Броров переулок
53. Брюсов переулок
54. Бутиковский переулок
55. Варсонофьевский переулок
56. Верхний Таганский тупик
57. Верхняя Радищевская улица
58. Ветошный переулок

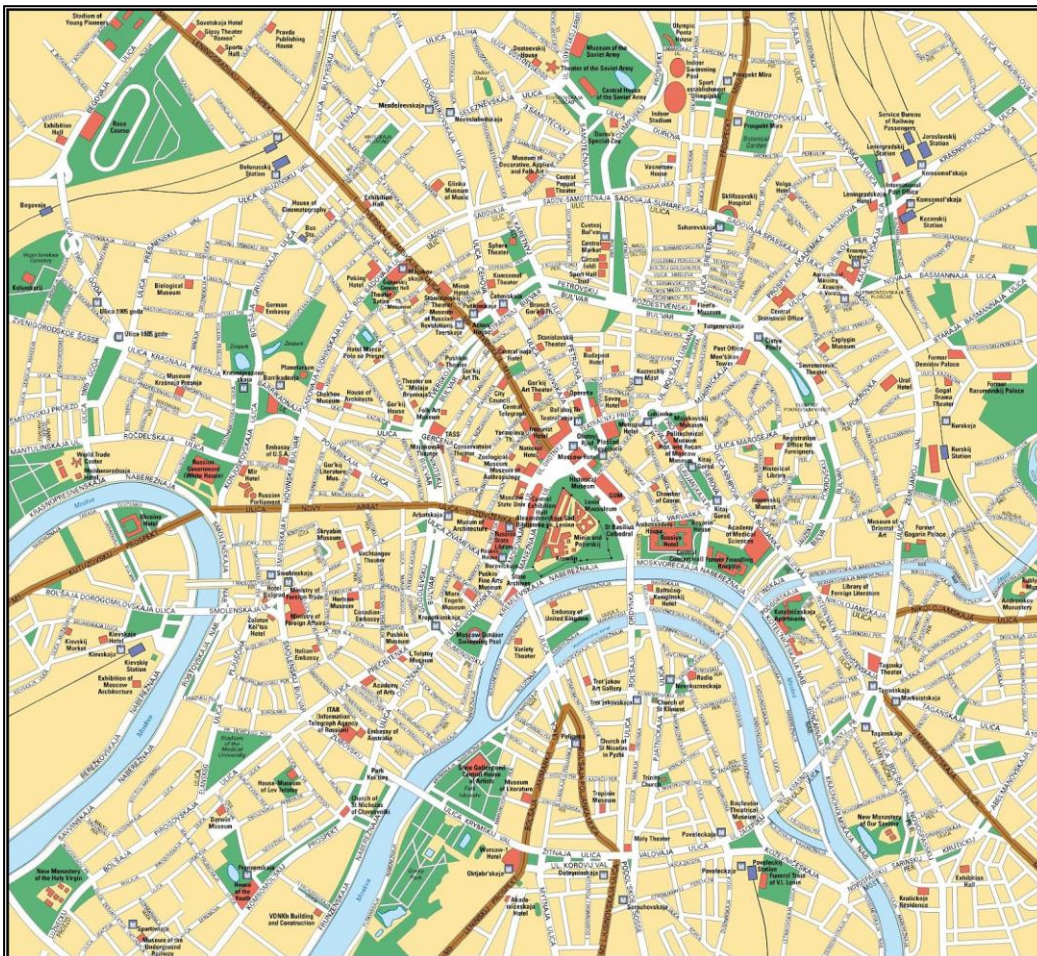
59. Вишняковский переулок
60. Вознесенский переулок
61. Воротниковский переулок
62. Воспитательный переулок
63. Вспольный переулок
64. Газетный переулок
65. Георгиевский переулок
66. Глинишевский переулок
67. Гончарная улица
68. Гопиковский переулок
69. Гранатный переулок
70. Гусятниковский переулок
71. Даев переулок
72. Девяткин переулок
73. Дегтярный переулок
74. Дурасовский переулок
75. Елисеевский переулок
76. Ермолаевский переулок
77. Звонарский переулок
78. Земляной Вал
79. Землянский переулок
80. Зубовский бульвар
81. Зубовская площадь
82. Ивановский переулок
83. Ипатьевский переулок
84. Кадашевский тупик
85. Кадашевская набережная
86. Казанский переулок
87. Казарменный переулок
88. Калашный переулок
89. Камергерский переулок
90. Кисельный тупик
91. Китайгородский переулок
92. Климентовский переулок
93. Козицкий переулок
94. Колокольников переулок
95. Колпачный переулок
96. Комиссариатский переулок
97. Космодамианская
набережная
98. Костянский переулок
99. Коробейников переулок
100. Котельническая набережная
101. Крапивенский переулок
102. Кривоколенный переулок
103. Крымская набережная
104. Крымский тупик
105. Кузнецкий мост
106. Курсовой переулок
107. Лаврушинский переулок
108. Лебяжий переулок
109. Левская набережная
110. Леонтьевский переулок
111. Лермонтовская площадь
112. Лиховский переулок
113. Лубянская площадь
114. Лубянский проезд
115. Луков переулок
116. Лучниковский переулок
117. Лышиковский переулок
118. Лялин переулок
119. Малая Бронная улица
120. Малая Никитская улица
121. Малая Сухаревская площадь
122. Малый Батин переулок
123. Малый Гнездиновский
переулок
124. Малый Головин переулок
125. Малый Златоустинский
переулок
126. Малый Казенный переулок
127. Малый Каретный переулок
128. Малый Кисельный переулок
129. Малый Кисловский переулок
130. Малый Козихинский
переулок
131. Малый Козловский переулок
132. Малый Левшинский переулок
133. Малый Николоворобинский
переулок
134. Малый Ордынский переулок
135. Малый Палашевский
переулок
136. Малый Патриарший переулок
137. Малый Путинковский
переулок
138. Малый Ржевский переулок
139. Малый Сергиевский переулок

140. Малый Спасоглинищевский
переулок	179. Переулок обуха
141. Малый Сухаревский
переулок	180. Переулок Огородная Слобода
142. Малый Татарский переулок	181. Переулок Турчанинов
143. Малый Трехсвятительский
переулок	182. Петровский бульвар
144. Малый Толмачевский
переулок	183. Петровские линии
145. Малый Хохловский переулок	184. Петроверигский переулок
146. Малый Черкасский переулок	185. Петропавловский переулок
147. Мамоновский переулок	186. Печатников переулок
148. Манежная площадь	187. Площадь Варварские ворота
149. Мерзляковский переулок	188. Площадь Воровского
150. Мароновский переулок	189. Площадь Земляной Вал
151. Милютинский переулок	190. Площадь Ильинские ворота
152. Молочный переулок	191. Площадь Мясницкие ворота
153. Москворецкая набережная	192. Площадь Петровские ворота
154. Москворецкая улица	193. Площадь Покровские ворота
155. Мясницкий переулок	194. Площадь Революции
156. Мясницкая улица	195. Площадь Яузские ворота
157. Набережная Гончарная	196. Поварская улица
158. Настасьинский переулок	197. Погорельский переулок
159. Нарышный переулок	198. Подгорская набережная
160. Неглинная улица	199. Подкопаевский переулок
161. Нижний Кисельный переулок	200. Подколокольный переулок
162. Нижний Кисловский
переулок	201. Подсосенский переулок
163. Ножовый переулок	202. Пожарский переулок
164. Никитский бульвар	203. Покровский бульвар
165. Никитский переулок	204. Последний переулок
166. Николаямская улица	205. Потаповский переулок
167. Никольский переулок	206. Пречистенская набережная
168. Никольская улица	207. Просвиринаский переулок
169. Нижняя Радищевская улица	208. Проспект Воскресенские
ворота
170. Нижний Таганский тупик	209. Пушечная улица
171. Новая площадь	210. Пушкаревский переулок
172. Новокузнецкая улица	211. Пушкинская площадь
173. Новокрымский проспект	212. Пыжевский переулок
174. Обчинниковская набережная	213. Пятницкий переулок
175. Озерковская набережная	214. Пятницкая улица
176. Озерковский переулок	215. Раушская набережная
177. Панкрат переулок	216. Рахмановский переулок
178. Певческий переулок	217. Рождественский бульвар
	218. Романов переулок
	219. Руновский проспект
	220. Рыбниковский переулок
	221. Рыбный переулок

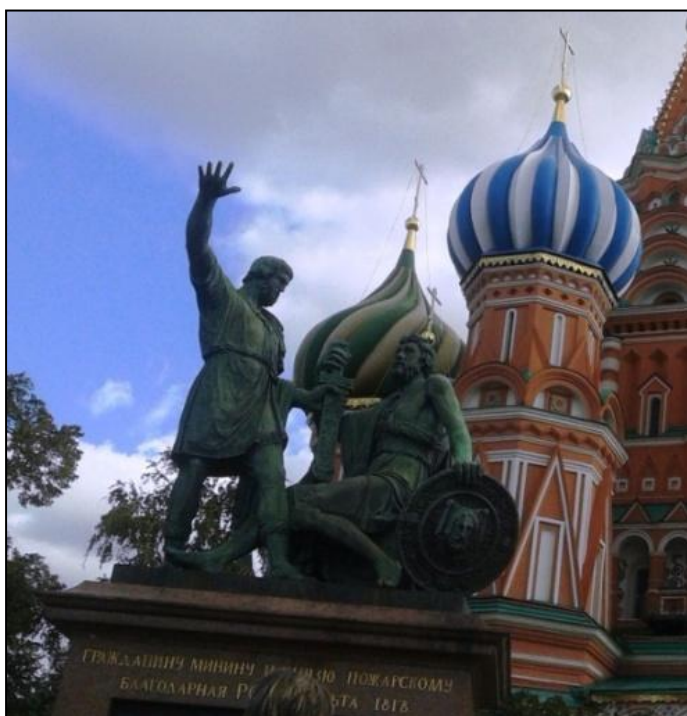
222. Рюмин переулок
 223. Садовая – Каретная улица
 224. Садовая – Кудринская улица
 225. Садовая – Самотечная улица
 226. Садовая – Спасская улица
 227. Садовая – Сухаревская улица
 228. Садовая – Триумфальная
 площадь
 229. Садовая – Черногрязская
 улица
 230. Садовническая набережная
 231. Садовнический переулок
 232. Садовнический проспект
 233. Садовническая улица
 234. Сандуновский переулок
 235. Сверчков переулок
 236. Селиверстовский переулок
 237. Серебряническая набережная
 238. Серебрянический переулок
 239. Скаретный переулок
 240. Славянская площадь
 241. Смоленский бульвар
 242. Смоленская площадь
 243. Софийская набережная
 244. Соимоновский проспект
 245. Солянский проспект
 246. Солянский тупик
 247. Спиридоньевский переулок
 248. Средний Каретный переулок
 249. Средний Кисловский
 переулок
 250. Средний Обчинниковский
 переулок
 251. Сретенский бульвар
 252. Сретенский переулок
 253. Сретенский тупик
 254. Старая площадь
 255. Старосадский переулок
 256. Старомонетный переулок
 257. Старопишеновский переулок
 258. Старый Толмачевский
 переулок
 259. Страстной бульвар
 260. Столешников переулок
 261. Столовый переулок
 262. Сытинский переулок
 263. Старопанский переулок
 264. Татарская улица
 265. Тверский бульвар
 266. Тверская площадь
 267. Тверская улица
 268. Театральный проспект
 269. Тессин переулок
 270. Тетеринский переулок
 271. Трехпрудный переулок
 272. Триумфальная площадь
 273. Трубная площадь
 274. Трубная улица
 275. Трубниковский переулок
 276. Тургеневская площадь
 277. Уланский переулок
 278. Улица Балчуг
 279. Улица Бахрушина
 280. Улица Большая Дмитровка
 281. Улица Большая Лубянка
 282. Улица Большая Молчановка
 283. Улица Большая Якиманка
 284. Улица Варварка
 285. Улица Забелина
 286. Улица Жуковского
 287. Улица Ильинка
 288. Улица Малая Лубянка
 289. Улица Малая Молчановка
 290. Улица Макаренко
 291. Улица Малая Ордынка
 292. Улица Малая Полянка
 293. Улица Маросейка
 294. Улица Машкова
 295. Улица Новый Арбат
 296. Улица Остоженка
 297. Улица Охотный ряд
 298. Улица Покровка
 299. Улица Рождественка
 300. Улица Серафимовича
 301. Улица Солянка
 302. Улица Спиридоновка
 303. Улица Чаплыгина
 304. Успенский переулок

305. Устьинская набережная	340. 1-й Раушский переулок
306. Устьинский проспект	341. 1-й Спасоналивковский переулок
307. Фалеевский переулок	342. 1-й Хвостовый переулок
308. Фуркасовский переулок	343. 2-й Бабьегородский переулок
309. Фурманский переулок	344. 2-й Голутвинский переулок
310. Харитоньевский переулок	345. 2-й Гончарный переулок
311. Хилков переулок	346. 2-й Зачатьевский переулок
312. Хитровский переулок	347. 2-й Кадашевский переулок
313. Хлебный переулок	348. 2-й Казачий переулок
314. Хлыновский тупик	349. 2-й Колобовский переулок
315. Хоромый тупик	350. 2-й Котельнический переулок
316. Хохловская площадь	351. 2-й Монетчиковский переулок
317. Хрустальный переулок	352. 2-й Новокузнецкий переулок
318. Хрущевский переулок	353. 2-й Обыденский переулок
319. Цветной бульвар	354. 2-й Раушский переулок
320. Цветной переулок	355. 2-й Спасоналивковский переулок
321. Черниговский переулок	356. 2-й Хвостовый переулок
322. Чистопрудный бульвар	357. 3-й Голутвинский переулок
323. Чистый переулок	358. 3-й Колобовский переулок
324. Шведов тупик	359. 3-й Котельнический Переулок
325. Якиманская набережная	360. 3-й Монетчиковский переулок
326. Якиманский переулок	361. 3-й Обыденский переулок
327. Яково-Апостольский переулок	362. 4-й Голутвинский Переулок
328. Яузский бульвар	363. 4-й Котельнический переулок
329. Яузская улица	364. 4-й Монетчиковский переулок
330. 1-й Бабьегородский переулок	365. 5-й Котельнический переулок
331. 1-й Голутвинский переулок	366. 5-й Монетчиковский переулок
332. 1-й Гончарный переулок	367. 6-й Монетчиковский переулок
333. 1-й Зачатьевский переулок	
334. 1-й Кадашевский переулок	
335. 1-й Казачий переулок	
336. 1-й Колобовский переулок	
337. 1-й Котельнический переулок	
338. 1-й Монетчиковский переулок	
339. 1-й Обыденский переулок	

Příloha č. 2 – mapa Moskvy (zdroj: <http://mapasblog.blogspot.cz>)

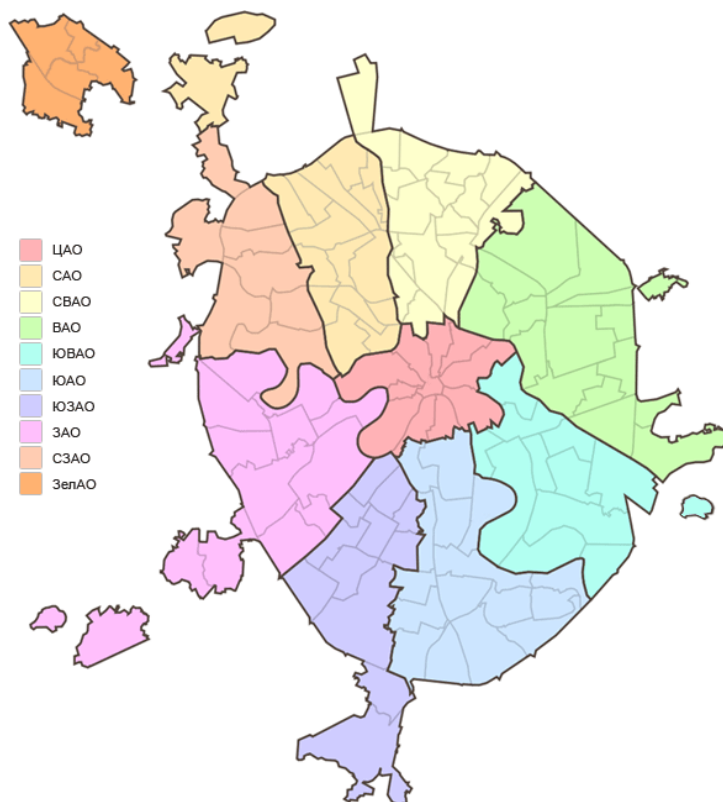
Příloha č. 3 – Památník Mininu a Požárskému (foto: Klára Burešová 2012)

Пříлоha č. 4 – řeka Moskva (zdroj – www.images.yandex.ru)

Пříлоha č. 5 - územní členění Moskvy (zdroj: www.mosopen.ru)

Пříloha č. 6 - erb Moskvy (zdroj – <http://moscow.ru>)

Пříloha č. 7 - vlajka Moskvy (zdroj – <http://moscow.ru>)

Пříloha č. 8 – улица Сретенка (Вострышев 2010, 548)

Пříloha č. 9 – Воспитательный дом (Вострышев 2010, 104)

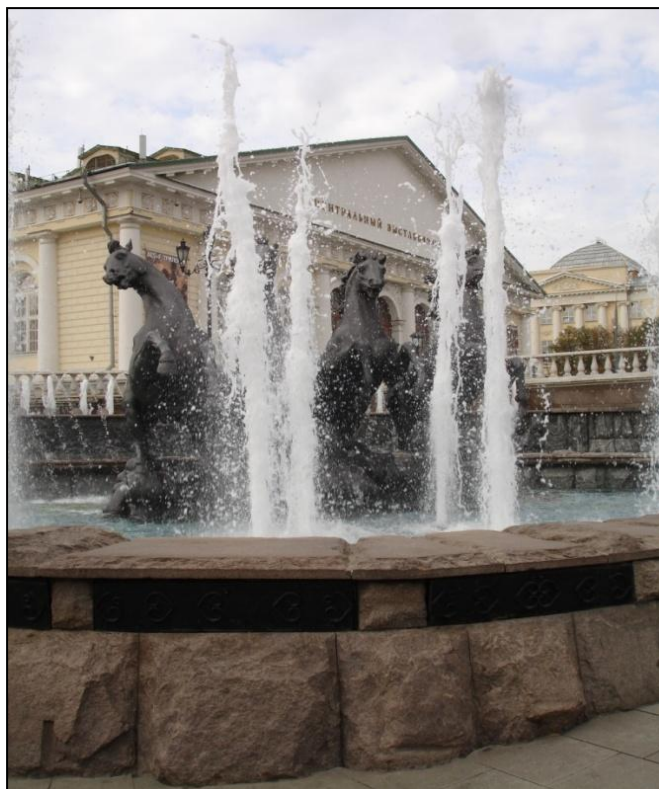
Пříloha č. 10 – Манежная площадь (foto: Klára Burešová 2012)

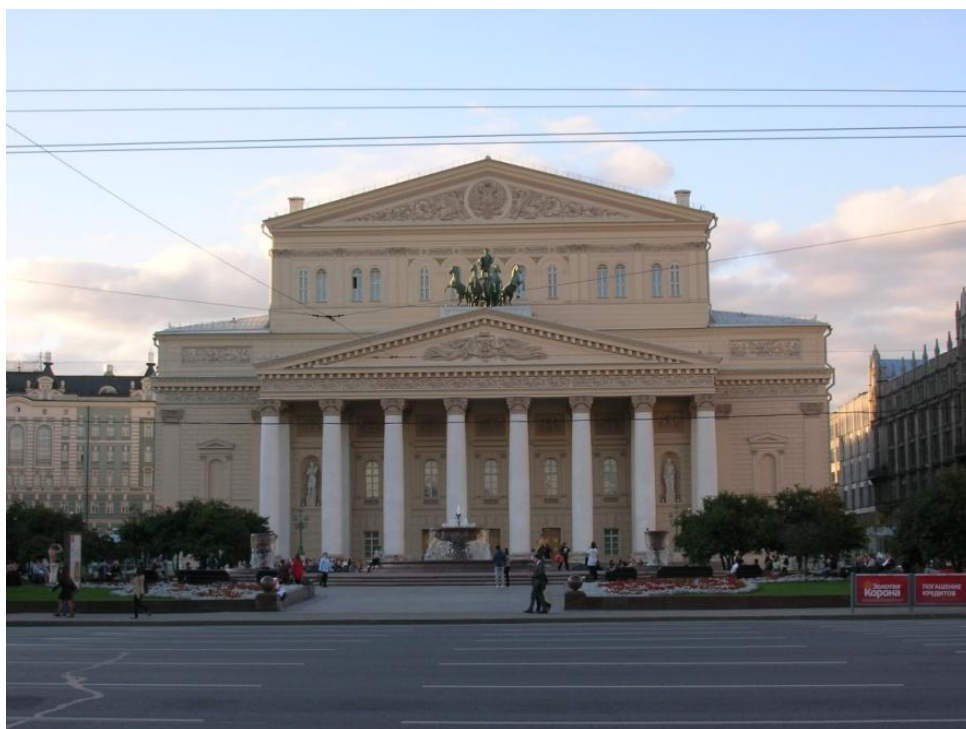
Пříloha č. 11 – Манежная площадь - соха čара s liškou (foto: Klára Burešová 2012)

Пříloha č. 12 - Манежная площадь - fontána s koňmi a v pozadí bývalá jízdárna (foto: Klára Burešová 2012)

Пříлоha č. 13 – Большой театр (foto: Klára Burešová 2012)

Пříloha č. 14 – Берсенеvская набережная (zdroj: <http://www.rutraveller.ru/place?id=9082>)

Пříлоha č. 15 – Korovjev a Kňour – postavy z románu Mistr a Markétka v ulici Большая Садовая улица (zdroj: <http://koshkidarom.ru/cat-art/sculpture.php>)

Пříloha č. 16 – Болотная набережная – стrom ověšený klíči (zdroj: <http://lori.ru/1952300>)

Пříloha č. 17 - socha Bulata Okudžavy na Arbatu (zdroj: Клементова, О.: Москва, путеводитель. Москва: ООО издательство «Эксмо», 2009)

Пříloha č. 18 - ulice Тверская (foto: Klára Burešová 2012)

Пříloha č. 19 – ulice Арбат (foto: Klára Burešová 2012)

ANOTACE

Příjmení a jméno autora:	Burešová Klára
Název katedry a fakulty:	Katedra slavistiky, Filozofická fakulta
Název diplomové práce:	Místní názvy Moskvy
Vedoucí diplomové práce:	prof. Ludmila Stěpanova, CSc.
Počet znaků:	87 584
Počet příloh:	19
Počet titulů použité literatury:	19 (+ 13 internetových zdrojů)
Klíčová slova:	vlastní jméno, onomastika, toponomastika, ulice Moskvy

Bakalářská práce pojednává o místních názvech Moskvy a soustřeďuje se na oblast onomastiky. Práce obsahuje charakteristiku věd zabývajících se vlastními jmény, historii Moskvy a obecné informace o hlavním městě. Dále rozděluje 367 excerpovaných názvů ulic do jednotlivých skupin podle motivačního základu a objasnění původu názvu ulice. U každé skupiny ulic je uvedeno několik zástupců, u kterého je uvedena etymologie názvu ulice a základní historické údaje. Práce podává ucelený přehled o původu názvů ulic v centrální části Moskvy s uvedením příkladů.

ANNOTATION

Name and surname:	Klára Burešová
Name of department and faculty:	Department of Slavonic Studies, Philosophical Faculty Palacký University Olomouc
Name of work:	Local names of Moscow
Work leader:	prof. Ludmila Stěpanova, CSc.
Number of symbols:	87 584
Number of supplements:	19
Number of titles of used literature:	19 (+ 13 internet links)
Key words:	proper noun, onomastics, topomastics, Moscow, street

My bachelor thesis deals with local names of Moscow and focuses on onomastics dealing. The work involves characteristics of proper names, history of Moscow and general information about the capital. 367 excerpted names of streets are divided into individual groups according to their motivational base and explanation of the etymology of street names. Each group includes several representatives, its etymology and basic historical facts. The thesis gives a complete overview of the origin of the names of streets in the central part of Moscow and examples.